

МАТЕРІЯЛИ
ДО
НАЦІОНАЛ-ДЕРЖАВНИЦТВА
ЧАСТИНА I

Dr. Ю. РУСОВ
1941 р.

МАТЕРІЯЛИ
ДО
НАЦІОНАЛ-ДЕРЖАВНИЦТВА

ЧАСТИНА I

Др. Ю. РУСОВ

1941 р.

Переглядаючи події минулих 25 років, час боротьби за державну незалежність України у 1917—1920 роках і наступну діяльність українців, як на українських землях так і на еміграції у галузях політичних, економічних, наукових, культурних і артистичних, відмічаючи ті зусилля, які робилися у всіх ділянках національної праці і міркуючи, як над позитивними досягненнями так і над негативними явищами — можна прийти до певних засад для праці у напрямкові творення, а далі і організації нашої Держави.

Слід одразу признати, що за це чверть століття зроблено і здобуто багато, особливо на терені національної свідомості і крок від автономично-соціалістично-федеративних манієрів 1917 року до нинішнього непохитного переконання у необхідності існування Незалежної держави є дуже значний. Почастішав поступ у національно-державній думанні і викликав природне бажання знайти і зрозуміти помилки допущені в минулім, а також і візувати у невдачливих твореннях самостійної України. Знайти помилки, розглянути їх зimmerно з метою зрозуміти їх і усунути ті, що тримаються й досі, завважаючи нам провадити доцільно державотворчу працю, є важке завдання наших днів.

Поважний розгляд причин помилок, вивчення самого коріння тих чи інших ознак українського характеру, які сприяли повстанню хиб у державотворчій праці збагачує наш досвід, наше знання і вказує, як створити умови, які б унеможливили повторення невдач.

Очевидно, що зудар різних спроб вирішити питання про «помилки» і «винних» викликає не раз жваву полеміку, але ця розбіжність в думках, взаємне поборювання і славнозвісний «брак єдності» серед українців не є ні страшне ні негативне явище. Навпаки, ще не кристалізована єдина ідеологічна єдність, безформенне блукання на манівцях чужих ідеологій, поборювання своїх політичних теорій, спроби чисток, розколи в організаціях — вже це явища, які, творячи стан політичного «плязмолізу», указують на наближення створення певної української державно-національної ідеї, закроєної не лише на найближчий час, а і на дальшу будуччину.

В біології, розглядаючи розвиток метелика, ми бачимо ряд стадій: нерухоме яйце, гусенка, лялька чи хризалида і доросла крилата форма. Гусенка жиріє, росте, линяє, але все лишається плазуючою формою. Лялька є на зовні нерухомою стадією і її нутро завляється неозброєному оку, як безформна, плязмолітична маса, в якій тяжко навіть розглянути окремі будь-які органи. Але як раз у цій стадії і відбуваються головні, далекойдучі зміни, формуються нові органи і в цим періоді колишня плазуюча гусенка перетворюється у крилатого метелика.

Так і в нашій суспільстві з його неформальними думками, різними станами політичної і національної свідомості, взаємним поборюванням різних течій і в ідеологічній зморфності — відбувається величезна праця, може і не помітна «неозброєному» оку, але у всяко-

му разі значно важніша ніж просте «линяння» гусенки себ то зміни лише зовнішнього нашірку без кардинальної зміни цілого внутрішнього ества. А скільки вже було за останні часи тих «змін шкіри», цих переодягань з ідей лібералістичних у демократичні, з демократичних у соціалістичні, з соціалістичних у націоналістичні, з «загальнолюдських» у «шовеністичні» і т. д. Всі ці зміни зовнішнього нашірку не міняли внутрішнього ества, не творили крил — плазуюча гусенка дше іноді міняла ров нерухомій ляльці зникала всяка слину, з якої живилася, а не ставала дорослою формою здібною до лету. І лише в періоді, коли здавалосяб, що все перемішалося, що форма органів — проробляється та величезна праця, що із плазуючої гусенки творить крилатого метелика.

Тому нинішній період творення державно-думаючого українського суспільства, дуже поважний і цікавий, бо полягає не у зовнішнім пристосованні до тих чи інших своїх, чи головне чужих ідей, а в чуванні свого державного «Я». Розуміється я говорю не про тих, що і досі лишилися у стадії «гусенки», що продовжують і далі лияти і підмальовуватися під пануючі ідеї, перетворюючися напр. з молібораців у націоналісти, із соантантофілів у германофілів, із дезу лишили і на далі плазувати пещіястів у монархисти і т. п. Цих «гусенок», приплентачів і зміновіховців» у всіх сензах цього вираед «сильними мира сього», лияти і перебиратися у «модні» на їх думку ідеї, бо піріконувати є змисл лише тих, хто має те чи инше переконання, хоч би і хибне; тих жеж для кого ідея або політична концепція є лише професія і які за браком власної свідомости є професійні перевертні, шкода і займати чи звертатися до них, бо по-

чуття чести, яке є основою праці не для власного інтересу, а для вищого ідеалу, в нашій випадку — для створення власної держави — є вроджене і навчити його не можна. Лишило їх робити їх улюблені «обєднання» себ то акційні товариства для визиску пануючих ідей і розглянимо, який матеріал є в наші часи для державного будівництва.

Перш за все згадаємо коротко, що зроблено на полі української ідеології на протязі кінця XIX і початку XX віку.

Після занепаду державотворчого періоду Козацької епохи, окремих представників якої ми ще бачимо в першій третині XIX віку (Рєпнін, Луксевич, Лизогуб, Гамалія, Капніст, Закревський, Гулак і др.) і пізніше Кирилометодієвських Братчиків) Шевченко, Костомаров, Куліш, Білозерський і др.) двх українського державництва уступив місце напрямку українського народництва, яке дбало про виявлення окремішности Українського народу, його мови, мистецтва, стноврафичних і душевних ознак, заперечуваних Москалями і Поляками.

Почуття любови до свого народу характеризує ті організації, які стали творитися з різних соціальних і станових елементів.

Новою формою організації, що обєднувала на українофільстві, себто на національно-народних емоціях з гаслом «для народу» стала «Громада». Першу Громаду було засновано у Києві у 1860 році під головуванням В. Антоновича. Пізніше Громади працювали і у інших містах (Харків, Полтава, Чернігів). Гасло «для народу» розумілося першими діячами Громад, як відхід від аристократизму, від панства до народньої мови, одежи, звичаїв нищення в собі «панської» культури і безпосередньої культурно-просвітньої праці в гу-

пі селянства. Поступово з культурно-політичної організації з федерально-демократичною програмою Громади обертаються у чисто просвітянсько-культурницькі групи.

Тому така діяльність Громад не могла вже задовольнити нові покоління у 1900 роках, вихованих у ідеях демо-соціалістичних і революційних. Позстало прагнення до організації не на основі **почуття** любови до свого народу, а на ґрунті пролігичних домагань, якіб долю цього народу поліпшили. Цю думку висловив у Березні 1900 р. Михайло Русов під час заснування першої тайної «Революційної Української Партії» РУП. Нам треба не культурно-просвітянськи Громади, а Українську політичну партію! Новооснована партія з гаслом «через народ» взялася до революційної праці серед селянства і робітництва, до видання брошюр політичного змісту (М. Міхновський — «Самостійна Україна», Д. Антонович — «Дядько Дмитро» та інші).

Ця чисто українська партія проіснувала не довго. Селянські повстання на Поліссявщині і Харківщині у 1902 році, арешти багатьох членів партії, еміграція за кордон других — поклали кінець цій організації і на далі українці входили у Українську Соціал-демократичну Робітничу Партію, Українську народну партію, а інші українські сили ввійшли у російські партії Соц.-Демократичну і Соц.-Революційну.

«Громади», «Просвіти», а пізніше Клуби об'єднували українців на їх емотивним почуттю буюови до рідного Краю і народу, політичні партії об'єднували однодумців на ґрунті розумовім, на спільнім розумінні політичних потреб, які можна було здійснити **через народ**. По мірі усилювання демобілоральчих парламентарських ре-

жимів партії чим далі тим більше ставали лише апаратами в руках певних груп, свого роду комерційними підприємствами для придбання своїм ватажкнм мандатів, а рядовікам вигідних посад. Додамо, що в піршу четверть ХХ століття більшість партій не носила національного характеру, а об'єднувала на спільній соціальної чи політичній платформі осібників різних національностей (напр. у нас українців, жидів, поляків, жоскалів, вірменів і др.).

Роки 1900—1920 в цілій Європі були найбагатшими на всякі партії які можна було в багатьох країнах рахувати десятками і які обслуговували чим далі тим більше лише інтереси певних політиканських клік Реакцією на це партійництво -- дитину парламентаризму у багатьох країнах Європи повстав ряд однопартійних тоталітарних націоналістичних устроїв. Ці нові державні системи націоналістичних тоталітарних держав творять зовсім нові форми державности і не є лише «змінami урядів», як це здається деяким патентованим нашим політиканам, які напр. ще й досі думають, що антисемітизм є лише тимчасова мода, неприємна їм, але яка скоро кине і «все буде знов нормально».

Загально-європейські політичні і державні концепції мали завше свій вплив і відгук і в політичнім думанні українців бо Україна завше дуже чуло відгукувалася на кожний «новий лад» у Європі, при чому ми великі мужі не раз творили ідеологічні концепції, які лише пізніше знаходили признання і у задідній Європі.

В перші часи творення української державности у 1917 р. на чолі уряду (Центральної Ради) стали переважно соціал-демократи і соціал-революціонери і, розуміється спільно під ці партії підфарбовані члени численної «партії куди вітер

дме». В цей спосіб державою прогадили соціалісти Х верєги старого царського лару.

Вони мали національне почуття, але їм бракувало українського національно-державного думання; до чого ідеї соціалістичні переважали над державницькими і т. зв. «Самостійників» не раз обвинувачали у «шовенізмі», «реакційности» і навіть «зраді засадам великої революції, яка скинувши царат несе всім народам рівні права і добро-бут».

Цю групу заміннила інша, а саме хліборобська-власницька, якій цілком не подобалися революційні соціалізації землі і засади «великої революції». На чолі її став Гетьман Скоропадський. По тодішнім поняттям ця група була контрреволюційна. Вона мала слабше розвинене національне почуття, але мала нахил до порядку і державно думання і пробувала відродити старі козацькі традиції і базуючися на хліборобській українській верстві і на фаховій допомозі зросійшених індустріалів і вищих урядовців пробувала будувати Українську Державу (до проголошення союзу з білими москалями).

Часи Директорії, що мала майже ті самі ідеї, що і Центральна Рада, пройшли майже весь час у збройній боротьбі з москалями (білими і червоними) і з поляками (до заключення союзу з Польщею). За час цієї боротьби національна свідомість надзвичайно піднялася, але момент коли Росія розвалювалася, а більшовики ще не були організовані і коли народні маси прагнули звільнитися від Москви був пропущений ще центральною Радою і героїська боротьба на три фронти була програна і Україна знов була поділена між Москвою і Польщею.

В послідуючі роки на еміграції вікраталізувалися фактично три

ідеології: УНР-івська демократично-соціалістична-республіканська, яка не мала фактично свого власного ідеолога, як що поминути застарілі Драгоманівські ідеї, Вінченківщину і «Тризуб» Неясна республікансько-демократична ідеологія цієї і тим самим реакційною, а злочинність осіб, що очолювали її від Варшави позбавляла організацію свободи національних рухів.

Одночасно з цією ідеологією переформувалася її суперниця що з України-Хліборобського-Державницька Гетьманська. Її ідеолог В. Липський випрацював підвалини Гетьманської Державности, давши підвалини цьому руху ще у 20 роках. Деякі з його ідей знайшли своє примінення у державах, які відійшли від демолібералізму і парламентаризму, які він поборював, деякі нині застаріли як напр. його теорія «трьох Русей», в якій він вбачав можливість співжиття України, Москви і Білої Руси. Нині кожному ясно, що може бути лише або Москва, або Київ. Слід підкреслити його спробу замінити шаблєонований демократично-парламентарний устрій — кляскрагичний зі зверненням до старих українських традицій, а також групування українців у два стани: керівників і продупентів — державників і громадян з певною ерархією і розподілом прав і обов'язків. Ідея автора «Листів до братів Хліборобів», що до цього поділу правда носить подекуди занадто схематичний характер, а психичні і духовні ознаки цих груп майже не узгоджуються.

Майже 20-літня праця Д. Донцова лугла за основу створення українського націоналістичного світогляду, як ідеологічної концепції. Нині бачимо, як ідеї проклятовані автором «Націоналізму» здійснюються у державах, які на практиці прикладають ідеї націо-

налістичного виховання, виеліміновання жидо-демо-ліберальних елементів з державного життя підтримують розвиток націоналістичного мистецтва і др. Суть націоналізму Донцова полягає в тим, що автор бачить брак справжньої еліти серед керівників українського життя, які виявляють ознаки не провідних первнів нашого народу, а прикмети пасивних первнів; не тих що ідуть за кумось або за чимось. Донцов яскраво підкреслює дві ментальності українців гостробичну пасивність, хуторянство і брак державотворчого провідництва як раз у тих, що пнуться у «провід», у «фюрери».

Ці дві психіки активну провідну і пасивну вєдому він означає як психіку пана і плебея, нації і племени і постійно проводить антитези між рустикальним матеріалізмом грєчкосія і козацьким героїзмом, між ієаєлізмом Донкїхота і матеріалізмом Санхо Памча, між «козаками» і «свинопасами». Автор «Маціоналізму» особливо відтїнює і побєрює ті ознаки української ментальности, які, на його думку стєють на перешкодї створєння української державности, означаючи їх, як «провансальство, парафіяльність, фєлахство, філістерство». Цей виразний подїл українців на два рїжні психольогїчні типи: активного провідника і пасивного приплєнтача, який іє за своїма чи за чужима ієєями і провідниками, червоною ниткою проходить у всїх творах Донцова. На жаль ще і нинї є ще багато українців, які хоч вважають себе найправєрїйшими націоналістами, зрозумїли лише єверхність ієєольогїї Донцова і загортаючися у плащ «крїєвостї і безкомпромісовостї», єбєднрїються і почувають себе наїлїпше у середовищу як раз тих кого Домцов зве хамами, плебеями, приплєнтачами, політихними гєшефтярами, татарськими лєульмч, черню і голотою.

Цї три наїші головні ієєєольогїчні концепції не вїдповїдають цілком, організації, які їм слїдують. З упадком Польщи і єміграційного центру УМР. рєспублїканська демократична група лишилася без провєду, отже і без організації. Монархичну Гєтьманську групу очєлює, як організації — Союз Гєтьманців державників не її ієєєольог Липинський (нинї покійний), а Гєтьман П. Скоропадський. Організацію Українських Націоналістів «О. У. Н.» очєлює не ієєєольог націоналістом Д. Донцов, а А. Мельник, що заступив убитого більшовиками Є. Коновальця.

Будьмо обєктивними: Кожна з цих ієєєольогїчних груп, робила певні помилки, але кожна з них вєнесла і свій вклад у державно-творчу працю. Уруповання УНР. дало кадри бувших військових, свїдомих і гордих тому, що вони билися проти Росії. Угруповання Гєтьманців дало якє свій вклад поняття традиційної державности і свїдомість борогьби проти комунїзму, соціалїзму і єдемоліборалїзму. Рєволюційний націоналізм виховав у лїпших елемєнтах молодї дух жєртвенности і посвяти у борогьбі за незалежність.

Повторюю, що мова ієєє про ієєєєольогїї і організації, а не про окремїх осїб, які не вїраючи щиро нї в одну з ієєєї пристосовуються до гої чи другої організації, ба нагїть до їнтеросів тої чи другої держави для власних політиканських споквїлїцій, які думають не про користь для України, а про підєдержку гої чи їншої концепції, яка при євенгвальній побїдї дасть їм змогу стати «вождями», міністрами, послєами, або принаймнї «дїрєкторами». Цї лєудє як раз і нацьковують єдну українську організацію на другу, обрїкують всїх і всє, і голосючи про «рєзєднання» (очєвїдно під їх провєдом, аби дати їм змогу вихвалїтися «більшістю організованого грома-

дянства, яке нас підтримує») вносять заколот і розбрат, аби у каламутній воді ловити рибу. Голосним криком про єдність, про свій ура-патріотизм ці індивідууми лише ховають своє справжнє гасло: «або ми, або ніякої України не треба». Присутність цього роду «діячів» в рядах тої чи іншої групи є ганьба для цілої організації і кожна ідейна група мусить всіма силами гнати від себе таких людей відсепаровуватися від них, бо вони її гілько компромітують і в разі зміни обставин зараз-же перебіжуть до більш «модного» чи вигіднішого угруповання.

Отже серед видимого «плязмілізу», назвальної розбіжності ідеологій, і взаємного поборювання, що нагадує ідеологічний хаос є вже певні ознаки оформлення державотворчого думання, є вже підход до диференціації українського національного тіла, души і духа, що є шаблем від аморфної однородности, на тлі якої пишно вирастають «ідеології» всяких об'єднань кого буде з ким будь, до викристалізованого того многогранного організму, яким є Українська Національна Держава. Уважно приглянувшись до наших різних ідеологічних і організаційних угруповань, а також прислухавшись до думок окремих українців, у яких партійні і групові програми і імперативи не заглушили почуття патріотичної відповідальности і які розуміють, що партія, союз чи інша організація не є самоціль, а засіб для здійс-

нення ідеалу Української Національної Держави — можна твердити, що вже твориться певний тип українця Націонал-державника до якої групи чи організації він не належав. Це явище може і не помітне на зовні, бож немає організації «Націонал-державників», але між ними українцями вже є ланки ідейного зв'язку: це є ідея Української Національної Держави, яка їх об'єднує понад усі групи партій чи інші організації. Цей невидимий ще зв'язок, оснований на спільнім понятті персональної честі, що не дозволяє «служити і прислужуватися» тим чи іншим панам ситуацій, на однім гарячим багатні принести хоч би і у найскромнішій праці користь Батьківщині слід культивувати і підтримувати, вироблюючи підвалини, опрацьовуючи форму і виводячи принципи цього Націонал-Державницького прагнення.

Для нього доведеться розглянути з яких расових первнів складається український нарід, які маємо групи в залежності від національно) свідомости, від вміня державно думати, від віку і тих обставин, які формували те чи інше покоління. згадати, які державні традиції є у нас і досі живі і можуть послужити дорожказом і на будуче, і зрозумівши нормальне чи штучне звище розбіжності ідеологій і боротьби між організаціями виробити напружені для найдоцільнішого приложення національно-державницьких сил.

В моїй попередній статті я звернув увагу на те, що серед видимої на зовні роз'єднаности та неусталености ідеологій є ознака оформленого державотворчого думання. Намічається, хоч і мало помітний сторонньому глядачеві або й тим українцям, що занадто заклопотані справами партій, союзів і об'єднань, певний і міцний зв'язок між українцями, оснований на спільнім ідеалі національної держави, однаковим понятті персональної честі і національної гідности, цей зв'язок українців одного рівня одного бажання, одного поняття про шляхетність і підлість лучить окремих людей не у партію чи іншу організацію, а духовно єднає на старім принципі «свій до свого» у ширшій розумінні цього виразу.

Я указав також, що наші ідеологи цілком протилежних напрямків (додам, що й наші вчені, які вивчали український тип) зазначали, що наш нарід має кілька складових первнів: чи то два стани кержаників-державників і громадян-продуцентів, чи то дві психіки: активна — козака-войовника і пасивна — гречкосія-хуторянина, чи то кілька расових психічних типів.

На цих расових типах і спинемось у цій статті. Помилкою є думати, що український нарід виявляє з себе однорідний тип, одне фізичне і психічне тіло. Тим більшою помилкою є надавати українцям якісь головні ознаки спільні всім, казати: «всі українці є хуторяни і індивідуалісти», «українці нездібні до об'єднання», «українці завше йдуть на службу сильнішому», «де є два українці, там вже три партії», «українці є дуже вперті», «українці є дуже музикальні» і т. д.

Всі ці характеристики можна давати, і то з певною обережністю, окремим расовим групам, з яких складається український нарід і які, не зважаючи на сильне перемішання між собою, всеж таки мають свої домінуючі ознаки.

Чистих антропологічних типів тепер немає на цій землі, бо схрещування робилися найбільш різноманітні. Але, коли ми згадаємо закон Менделя, що до спадковості і то особливо, що до мішаних генерацій, то зрозуміємо, чому, незважаючи на тисячоразові схрещення, рід людський взагалі, а кожен народ зокрема не виявляє з себе цілком однорідну або цілком пестру форму, але як антропологічно так і психічно у одних осібняків переважатимуть первні одної раси, а у других другої

Згадаю три головні закони спадковості, які перевірено величезною кількістю досвідів як на рослинах і тваринах, так і на людях:

1. Одноформність першої генерації дітей після схрещення батьків з різними ознаками. 2. Роз'єднання ознак у другій генерації (і то у пропорції 1:2:1, або, коли одна з ознак домінуюча, то у пропорції 1:3).

Найпростіший зразок, який це пояснює, буде слідуєчий: схрестивши дві квітки, білу й червону, одержимо в першій генерації всі клітини рожеві (білість кольор змішаний з червоним). Схрестивши дві рожеві квітки з цієї першої генерації мішанців, одержимо 25% червоних, 50% рожевих і 25% білих у другій генерації мішанців.

В цей спосіб ми бачимо, що схрещування мішанців не дасть ще складнішу мішанину, але що третя генерація (рахуючи і генерацію батьків) має тенденцію до навороту до чистої дідовської ферми. Бодай дві чверті, а лише половина лишається далі мішана.

На вище згаданих законах Менделя ґрунтується плекання чистих рас у тварин в зоотехнії і спроби в цьомуж напрямкові у людей в евгеніці. Добір базується на здатності до розмноження (внутрішній чинник) і на згаданих законах спадковості, а також і на зовнішніх обставинах, які можуть винищувати окремих осібняків з тими чи іншими ознаками, або сприяти розмноженню (зовнішні чинники). Зовнішні чинники особливо у людей часто не мають нічого спільного з добром, коли виявляються в упадку числа народжень у певних групах населення або у формі катастроф (землетруси, війни).

Очевидно, що через порівнюєче малу кількість дітей у людини ми не можемо приміняти формули 1:2:1 або 3:1, яка виявляється лише на великій кількості осібняків, але на пр. здібність до служби морським офіцером передавалося по наслідству навіть в тих випадках, коли батьки і не були моряками.

Раніше, коли існували цехи чи корпорації: з утрудненням переходу з одного фаху до другого, ми часто бачили цілі ряди генерацій спеціалізованих у певнім фаху, напр. ювеліри і знані інкрустатори Космати в Італії, годинникарі в Швейцарії. Здібности і придбаний досвід передавалися від батька до сина. Корпоративний устрій очевидно дасть аналогічні наслідки. Очевидно, що крім спадковости тут грає роль і вплив оточення родини.

Наведені приклади взяті з найпростіших випадків, лише з двома ознаками, і то добре видимими на зовні. Але і внутрішні ознаки, ба навіть психічні, передаються спадково згідно з цимиже законами, лише завдяки складности багатьох можливих комбінацій їх є значно тяжче виявити у студіях, бо вже помісі з 10-ма ознаками дають понад мільйон можливих комбінацій. До тогож в кождім живім організмі ознаки тісно зв'язані між собою, певні чинники впливають одні на другі і приймають участь в творенні характерів. Але всі досвіди доказують, що справжня помісь є лише перша генерація метисів, а далі в слідуючих генераціях починається процес розколу на попередні ознаки. Цим можемо почасті пояснити, що внуки так часто бувають подібні до дідів чи з боку батька чи з боку матери.

В цім відношенню цікаві спостереження передачі спадковости у тих чи інших родинах, діти яких виявляли здібности до певного фаху. Так напр. Бангерт приводить зразок родини, в якій в протязі 7-ох генерацій було 13 лікарів.

Давенпонт дає зразок спадковости на протязі 5 генерацій в родині морських старшин, в якій було 15 синів, внуків і правнуків морськими старшинами з загальної кількості 30 дітей обох полів, хоч були шлюби і з особами, які не мали нічого спільного з морською службою.

Коли в якомось народі одна расова група, А на протязі генерації у 33 роки приводить 3-х, а друга В у той же час (33 роки) 4-х дітей, то, прийнявши що ці групи мали ту саму кількість осібняків, то одержимо:

	Група А (з 3 дітей)	Група В (з 4 дітей)
Через 0 літ	50%	50%
Через 100 літ	28%	72%
Через 300 літ	7%	93%

себо більш плодюча група майже цілком замінить менш плодючу. Цю дату у 300 років слід згадати, бо до неї я ще навернуся в дальших розділах.

Коли в народі розмножуються не ліпші елементи а ті що краще пристосовуються, можна говорити про відворотний добір. Майже скрізь вищі і інтелектуальніші групи дають менше нащадків ніж нижчі. Це саме можна сказати і про групи воєвничі, які несуть великі втрати у війнах.

Тепер перейдемо до расового складу нашого народу. На думку проф. Щербаківського український народ складається з таких рас: 1. Передноазійська (дінарска, арменоїдна). 2. Індотерманська (нордійська, арійська). 3. Остійська (ляпоноїдна). 4. Середземноморська (медітеранська)

З боку психічного Щербаківський так характеризує ці раси (за Гінтером і др. авторами).

Дінарска. Осібники з ознаками цієї раси є великі, короткоголові, довголиці. Мають сильно розвинене почуття гідности, гордості, від-

ваги і чести; любов до батьківщини і національне почуття (хоч би лиш територіально) сильно розвинене (напр. Карінтійці героїсько билися проти Наполеона). Сильно розвинена селянська самосвідомість (гуцули, баварці, північні німці подекуди); нахили військові співживаються з хліборобською працюватістю. Наближаються до нордійської раси бажанням бути чимсь і мати значіння. Здатні до релігійної творчості, способні взагалі, схильні до веселости, співучі. Сильна пошана до традиції і почуття своєрідности. Воля сильна, вдача лицарська, не мають заборницьких нахилів що до інших людей. Нахил до екзогамії (шлюби з чужородними осібняками).

Арменоїдна раса має крім цих ознак здатности ділові, добре відчуження душі інших людей (добрі комерсанти). На думку Щербаківського до дінарської раси належали: Гоголь, Шіллєр, Шопен, Бісмарк, Ліст, Данте. очевидно з домішками нордійської, медітеранської чи остійської раси.

Нордійська раса. Характеристичною ознакою є любов до панування. Певна сухість у зносинах з людьми, сильно розвинене почуття гордості і як результат цього бажання мати владу, значіння. Завойовницька вдача, відвага і лицарскість. Почуття душевної тонкості і відчуження душі других слабо розвинене, взагалі мало душевности а часто навіть жорстокість. Почуття (иногда перебільшене) суворой сили і прямиоти. Нехіть і часто погорда до других народів і дуже сильне почуття своєрідности отже і пошана до своїх традицій. Звідси нахил до ендогамії (шлюби між осібняками своєї раси). Помісі між дінарською і нордійською расою давали видатних людей напр. на думку Щербаківського до таких помісей належали Богдан Хмельницький, Ніцше, Гете, Максиміліан.

Остійська раса (круглоголові) має майже протилежні ознаки двом першим. Влада сумовита, похмура (подекуди серед еспанців), терпеливість і нехіть до зносин з другими народами (подекуди і швайцарці), сидючі, нерухомі, повільні, дуже привязані до родини і до місцевости. Не мають воззвичних нахилів, бракує почуття глибокої пошани до чогось вишого, великодушности, щирости у поглядах, героїськості, почуття чести і лицарськості. Не мають (як довгоголові раси) прагнення до знання і поступу, про те добре використовують чи імітують винаходи і здобуття других. Рідко досягають справжнього талану. Бракує широкого патріотизму, але натомість вузький місцевий родинний чи партійний нахил сильно розвинений. У пересічних ділі (де не треба таланту) досягають добрих наслідків будучи працюватими і ощадними, хоч результат праці звичайно є середньої вартості. Не заважає роздвоєність у світоглядах (легко міняють «орієнтацію»). Будучи взагалі недовірчивими, легко ловляться на слова і обіцянки. Завдяки власній пересічності почувати велику нехіть до всіх і всього, що виділюється понад звичайним і тому мають великий нахил до «рівности», рівноправности. Сильне бажання мати поміч з боку держави, установи чи організації, в разі успіху допомагають лише своїм близьким з родин чи групи. Пересічність і брак шляхетности. Помісі з іншими расами иногда дають добрі наслідки. Щербаківський наводить як приклади помісей Лютера, Шопенгавера, Бетовена, а М. Грушевського вважає за остійця з малим домішком інших рас.

Середноморська (медітеранська) раса. Низькі але стрункі і пропорціональні, довгоголові, брюнети, Психічно: Розум охоплює все

швидко, але менш здатний до всякого осуду. Дух дуже рухливий. Балакує, пристрасне говорення, любов до голосних фраз і красномови. В мові приймає участь все тіло. Міміка дуже розвинена і доводить до сили. Настрій швидко підноситься, але швидко і опадає (солом'яний вогонь); часто за душевним піднесенням слідує безпосередньо упадок духа. Пристрасність і запальчивість легко приводить до трудних ситуацій, але швидкість думки і винахідливість допомагають вислизнути із скрути. Завше готовість протестувати проти примусу фактів. Політично дуже змінливі: нахил до анархізму до творення банд, змов, таємничості. Всі сили духа направлені на зовні (у нордійця у середину), тому медітеранці дають добрих проповідників ідей. Дуже вражливі на зовнішні яскраві барви, славу, музику. Надзвичайно талановиті в мистецтві і науці, але менш здібні до впертої сидячої праці. Почуття про честь з цілком своєрідне. Вдачі веселі і співучі. Медітеранець ніколи не є нудним, обачним торговцем обстарини. Ввічливий і щирий до інших, медітеранець не має педантичності, зв'язання з егоізмом остійця. Палкий, талановитий, необачний, з нахилом до фантазерства, до пози і до фрази. Дуже любить родину і дітей.

Не має наміру углублятися у расову теорію українського народу, але приймаю твердження нашого великого знавця проф. Щербаківського про чотири згадані головні первні нашого народу, щоб пояснити деякі явища, цікаві для нас з боку державотворчої і організаційної праці. Припустім, що цей мій підхід є лише «робоча гіпотеза» зручна лише для систематизації і пояснення певних проявів українського життя.

Прийнявши, що український наріз має в собі 4 головні расові первні (дінарський, медітеранський, нордійський і осгійський), які, як бачимо, складаються з виразно окреслених (хоч і багатьох) ознак, маємо вважати що головних комбінацій може бути (28) — 256 — (це припустивши, що зміщуються батьки, які мають всі 4 первні). В дійсності такої пестрої мішанини немає тому, що як ми бачили в законах спадковості лише перша генерація мішанців виявляє змішання всіх ознак батьків, а слідувачі вже розколюються на основні типи. Тому індивідів, з яких виявлені всі 4 расові ознаки, є значно менше, ніж таких, у яких є лише комбінації з 3-ох ознак. При чому постійно можемо спостерігати, що окремі індивіди мають в собі більше ознак тої чи іншої раси, що наближає їх до чистих ліній.

Розглядаючи нашу історію, її взлети і героїчні державотворчі періоди, а також занепади — можна установити певну періодичність, яку теж (хоч може це і ризиковно, за сміла думка) можна почасти пояснити перевагою активних або пасивних расових первнів при кермі держави в ту чи іншу добу. Так князівська доба розвивалася приблизно три віки: IX, X, XI, досягнувши розквіту у XI (Ярослав Мудрий); віки XII, XIII, є поступовий занепад державности, яка у XIV віці відроджується у формі Литовсько-Руської держави; XV, XVI є занепад, але одночасно селекція — добір дінаро-нордійських воєвничих елементів — козаччина, що досягає апогея у XVII віці Хмельницького; XVIII, XIX є знов занепад і нове відродження в XX-ім році.

Я згадував вже, що та група населення, яка розмножується бодай о одну дитину більше як друга, може (теоретично) майже цілком заступити другу, яка менше розмножується, або несе більше втрат за 300 років. В цей спосіб в часи лихоліть одержують чисельну перевагу ті, що ліпше пристосовуються, що легко стають угодовцями, «та-

тарськими людьми» «варшавське сміття» і «грязь» і в силу біологічного закону дістають чисельну перевагу, аж доки знову поступово не відселєкціонсвується (згідно законам спадковості) раса державників-виховників, в нашій випадку дінаро-нордійський елемент. Очевидно, що крім расового питання і періодичности зміч генерацій відіграють роль і інші як внутрішні так і зовнішні причини, впливи підсоння природи інших народів і т. под.

Аби краще орієнтуватися в сучасній масі українців, варто підкреслити згадані ознаки чотирох расових первнів і тому я навожу кілька прикладів, як виявляється вдача осібників, у яких преомінують ті чи інші расові характери.

Для простоти означимо раси першими літерами: Нордієць — Н., медітеранець — М., дінарець — Д., остієць — О.

Нордієць (Н) має сильно розвинену волю, подекуди ініціяцію, і віру у переноснім змислі (передбачає, бачить, орієнтиється), має нахил до поступу, який би відповідав його концепціям. Характер статичний.

Медітеранець (М) має сильно розвинену інтуїцію, відчущання; сильно розвинений смак (розуміння краси і мистецтва) і прозірливість. Нахил до революційности і дінамізму.

Дінарець (Д) має сильно розвинений інстинкт і є дуже впертий, тому є традиціоналіст: розвинений дотик (в ширшій змислі — доки не обмацає не переконається в конкретности) і слух (легче сприймають слово ніж книгу). Нахил до консерватизму.

Остієць (О) має добре розвинене чуття, або нюх в переноснім змислі — одразу винюхує де може бути вигода. Розвинена отже хитрість. Пристосовується до статус кво.

Відношення до Бога або вищих сил чи ідей є ріжне, думаю, що відповідає таким характеристичним прислів'ям.

Н. «На Бога надійся, а сам не дрімай». Звичайно є воззничі адепти віри (або ідей), яку вогнем і мечем несуть другим. Напр. Св. Володимир.

М. «Як Бог на душу положить». Палкі пропагатори віри (ідей) готові за неї на жертву. Напр. Вишенський.

Д. «Без Бога ні до порога». Твердо держиться віри батьків або ідей, яку вважає справедливою. Терпеливий до віри других.

О. «До царя далеко, до Бога високо», легко лишає стару і за свою нову віру чи ідею. Біільш визнає обрядовість або зовнішню форму віри чи ідей. Легко обходиться без віри чи ідей.

Щодо відношення до мистецтва і ріжних його форм:

Н. потребує ідеологічного мистецтва героїчного характеру, які підносять дух. Милується у архітектурі. Любується музикальною трагедією, епосеєю. (Вагнер).

М. найліпше сприймає психологічне мистецтво драматичного характеру, яке підносить душу, викликає душевні емоції. Любить музику, поезію, малювання, оперу.

Д. розуміє психічне, дескриптивне мистецтво, що задовольняє душевні потреби. Любить музику, театр, особливо хоровий спів і хорові танці.

О. користується головним чином псевдомистецтвом, розривкового або прикладового характеру, що задовольняє реальні потреби, а навіть і тілесні. Опереткове і ревійове мистецтво. Кіно. Гастрономічне мистецтво.

Відношення до жінки:

Н. як до істоти слабшої, що потребує оборони. Наказує жінці Обходитися легко без господині. «Мені з жінкою не возиться, а тютю та люлька...»

М. Або палке кохання або палка ненависть. Або стає рабом або тираном жінки. «За твої очі душуб я віддав».

Поважає дитячу індивідуальність, любить рівно, бє за діло, вихомене моя мила, що ти мене била» — рештки матріярхату.

О. Використовує жінку, зацікавлення більш посагом, або вигідним комфортом, який дає жінка: «Ой як би ти дівчинонько була богатенька».

Відношення до своїх дітей:

Н. як до своєї власності. Батько є пан і голова рідни, жінка і діти мусять слухатися: «Я тебе народив, я тебе і вбю». Діти є для держави.

М. То цілує і захоплюється, то бє без злобч а «з горяча». Дуже пристрасно любить дітей, в разі потреби жертвує собою для них

Д. Поважає дитячу індивідуальність, любить рівно, бє за діло, виховує на чесного господаря («ледачий син то батьків гріх»).

О. На людях пестить і вихваляє. Часто глибокого чуття не має «от наплотив на свою голову» про те завше дбє, аби улаштувати дитину аби «вивести в люди», себтє в урядівці, аби взагалі на посаду.

Відношення до взятої на себе праці чи завдання:

Н. Виконує працю як найдосконаліше у всіх деталях, не забуваючи головної мети. Коли що небудь перебє виконання роботи, то працює далі з того, на чим зупинився. Шанує працю иншого, але часто погорджує нею.

М. Захплюється працюю, коли вона по душі, часто зацікавившись деталю, ухляється вбік. Легко кидає почате діло і береться до деталей.

Д. Вважає продуктивну працю, особливо кєло землі, за діло святе. Працює спокійно іноді автоматично. Шанує чужу працю.

О. Виконує працю, коли є на те певний примус, або як не може ухилитися. Любить «легкий хліб». Не цікавиться загальною межею праці. яку виконує. Чужу працю не цінує і не шанує як що вона не є в його стилі, а є артистична чи наукова.

Крім заложених в людині (чи в народі) расових первнів, велике значіння і вплив на формування вдачі і звичаїв має так зване самоосвоєння. яке полягає в тім, що людина створює для себе певні умови життя, які в свою чергу впливають на формування самої людини. До цього додається і вплив природи і пристосовання до певних кліматичних чи етнографічних умов, а також і виховання. Ці чинники не слід недоцінювати. Особливо виховання в певнім напрямку і створення певних зовнішніх умов життя можуть впливати спочатку входячи в звичку. а пізніше в потребу. Що до цього «самоосвоєння», цеб то впливу оточення створеного тим чи иншим расовим типом, то цей вплив є ріжний і відповідає як смаком внутрішнім, так і приладбаним.

Н. створивши комфорт, піддержує його, але не стає рабом його. М. не журиться комфортом і не підтримує його, легко обходиться

без його. Д. консервативно підтримує свій комфорт, страждає від його браку. О. добившись до комфорту, робить з нього зовнішність, стає його рабом.

Тому втрата майна сприймається різно: Н. спокійно, дбає, щоб направити лихо, збирає сили, щоб помститися. М. очайдушно, впадає у розпач, укладає надзвичайні плани. Скоро заспокоюється. Д. резигновано «Бог взяв — Бог дав» сумує і береться до діла, уперто працює знов. О. драматично, впадає в безнадійність і тратить голову, просить помочи.

Навпаки удача або придбання майна викликає у: Н. Почуття задоволення з досягнутої мети і закріплення її надалі. М. Шалену радість і марнотрацтво, бажання поділитися, нові плани на будуче. Д. почуття самопошани (хто дбає, той і має) продовжує працю без змін. О. Метушлива радість, чваньба перед другими, зміна у відношенні до бувших приятелів і «бідних родичів».

Таких прикладів, на яких виявляється вдача тої чи іншої домінуючої ознаки можна навести багато: відношення до їжі, до п'ятки, до сна, до природи, до мандрівок, до літератури, навіть до назв журналів і збірників віршів, до співу, до танців і т. д.

Відповідно характеристичним ознакам цих 4-ох головних расових первнів є і їх політичні переконання й нахили: Н. Традиціоналіст має нахил до твердої влади і стремить до панування над своїми й чужими. М. є революціонер, тверду владу, гиранию не зносить, схильний до таємних організацій, банд, скрайних напрямків. Д. є консерватист, має нахил до місцевої самоуправи, терпить всяку владу, яка не дуже втручається в його життя. Владу шанує. Не терпить тиранії. Це демократ в кращому змісті цього слова. О. Це соціаліст і опортуніст, старається використати кожен владу в своїх інтересах.

Тому цілком природно («свій до свого»), що серед українців люди з більш або менш розвиненими ознаками цих 4-ох первнів (і помісі з домінуючими тими чи іншими ознаками) групуються у такі політичні групи:

Нордійці (традиціоналісти які бачуть хиби інших і прагнуть створити державнотворче ядро) підбирають нині свої розпорошені сили, базуючися на індивідуумах.

Медітеранці (революціонери, які захопившись гаслами, рвуться зрушити існуючий стан) складають кадри революційного націоналізму, як раніше йшли у скрайні соціалістичні й анархічні угруповання.

Дінарці (консерватисти, територіялісти, що люблять порядок і гієрархію) складають переважно кадри гетьманців. Їх не захоплюють бучні гасла, експансія і романтика революції, але конструктивна праця. «В своїй хаті своя правда». Оборона прав.

Остійці (угодовці з будь якою владою, якби давала їм змогу «улаштуватися» з дітками і родинами) складають кадри «попутників» або «приплентачів» кожного руху. Їх партія це «УНДО», це т. зв. «соціалісти, демократи», приплентачі націоналісти, УНР-івські діячі без виразної ідеології, але з бажанням за всяку ціну або втримати «посіду» або добитися до нової урядової чи адміністративної. («Бути міністром»).

Так варто розглянути і інші найрізноманітніші психологічні відношення цих 4-ох первнів, щоб зрозуміти той чи інший тип нашого громадянства; щоб не приходити у розпач, що мовляв «лише україн-

ці такі нездібні, або дурні, або добрі». Замість таких загальних суджень про українців, що вони всі «за м'яккі», «занадто пасивні», «занадто співучі», «занадто ласі на панства і лакомство», «не мають державницької дисципліни», «хочуть всі бути рівні», «всі пнуться у вожди», і т. д., слід придивлятися, що з цих ознак є характеристичне для переваги того чи іншого расового первня.

В цей спосіб кожна організація чи кожний ідеологічний рух і ті, що стають на його чолі, будуть легше орієнтуватися до того ім звертатися і яке відношення зустрине їх акція серед тих чи інших українців. Так можна уникнути і помилок в пропагуванні своєї ідеї, знаючи наперед хто і як буде її сприймати і уникати звернення до тих, кому ті чи інші гасла або та чи інша державна концепція є цілком чужа і незрозуміла.

В цій і полягає **селекція однодумців**, добір однакових духово елементів з однаковими поняттями чести, гідності і державно-творчого прагнення. В часи упадків — переважали елементи остійські, в іпоху розцвіту — дінарсько-медітеранські, творили і закріпили державу — нордійсько-дінарські.

Наш ХХ-ий вік приніс боротьбу за створення держави. Тепер потрібні не угодовські остійські первні, а нордійська воєвничість, медітеранський запал і дінарська витревалість. Добре уміння використати ці расові ознаки нашого народу поведе до створення і закріплення державності.

Приглянувшись до розподілу сил в сучасний момент, ми бачимо, що українські групи з остійськими первнями одходять з політичної арени і працюють в ліпшій випадку в галузях технічних, просвітнянських і економічних, або улаштовуються на різні посади і служби, пристосовуючись до обставин. В цей спосіб вони будуть на місці, а ті що продовжують пнутися на провідні або ідеологічні місця так чи инакше будуть ізольовані як елемент непотрібний і невідповідальний.

Групи з домінуючими медітеранськими емотивними первнями грають особливу роль в періодах революційних. Але очевидно, що ці елементи внесуть свою працю і запал у загальну боротьбу за державність, як тільки пічнетесь період чину і жертвенності і в цей спосіб вілються в загально творчу працю. Логіка подій показує, що головна державно-творча праця нині падає на групи з домінуючими ознаками нордійсько-дінарської раси з їх нахилами з одного боку до войовничості і керівництва а з другого до творчого порядку і продуктивної праці.

Так, коли всі позитивні елементи ввійдуть в сферу діяльності, яка відповідає їх нахилам і вдачі і будуть працювати лише у «сроднім» їм ділі, наша суспільність вийде з хаотичної мішанини, куди її вкинула революція 1917-го року і відсепарувавши осібників, які вийшли на верх (і не хочуть і тепер забути, що вони були колись «діячами») прикладе всі сили для здійснення одної мети — української держави.

(Далі буде)

Я згадував у попередніх статтях, що український народ не є однородний сумішок чотирьох чи більше рас, а виявляє певні більш або менш виразні «числні лінії» з домінуючими психічними ознаками нордійської, дінарської, медітеранської чи остійської вдачі, що почасти обумовлює і те чи інше політичне наставлення.

Прийнявши теорію 4-х головних расових первнів, хоч би як «ро-

бочу гіпотезу», з предомінацією в ту чи іншу епоху нашої історії воєнничо-державотворчих (дінаро-нордійських первнів), а в другу угодовсько-хutorянських (дінаро-остійських) — нам легше зрозуміти як причини взлетів і упадків нашої державності так і той «плазмоліз», видимий назовні хаос боротьби серед нашого громадянства, в якому мало помітно на зовні міцнішає духовно-ідеологічний зв'язок. Так само расові принципи дають нам змогу пояснити ролі провідної верстви, зрозуміти чи вона в ті чи інші періоди була «своя» чи «чужа».

Субстратна верства, себто та головна маса нашого народу, що споконвіку населює і обробляє наші землі між Каспієм і Тисою, належить (на думку проф. Щербаківського) до дінарської раси, до хліборобського кола і має значну домішку нордійських первнів. Крім цієї домішки є ще значна домішка медітеранської й остійської раси. На протязі нашої праісторії та історії провідна верства то складається з первнів з предомінуючими ознаками нордійсько-дінарськими, то медітерано-дінарськими, то остійсько-дінарськими, з усіма наслідками відповідними психічними ознаками цих рас. Це підсилювання тої чи іншої крові відбувалося або внутрішнім шляхом — (селекціонуванням індивідумів з певними спорідненими вдачами), або підсиленням зовнішнім — (домішок крові завойовників або колоністів).

Так в часи існування Меотійсько-Босфорської держави (V вік до Р. Х. й IV. вік після Р. Х.) завдяки жвавим зносинам з Середземномор'ям мусів посилитися медітеранський расовий домішок. В період Київсько-Князівський, започаткований варягами, посилюється нордійський первень у провідній верстві. Татарське лихоліття сильно понижило нордійсько-дінарський елемент у провідній верстві і посилчило остійський. Це було чисто чуже — чужорасове панування монголів на Україні.

На створення нової провідної чисто «своєї» верстви пішло коло 200 років, як ще рахувати початком формування козацького лицарства Байду Вишневецького. Ця нова своя провідна козацька верства створила під проводом Богдана Хмельницького козацьку державу-Націю, розмах якої був такий сильний, що ідеї цієї державності додержалися майже до XIX-го віку. Слід звернути увагу на те, що селекція дінаро-нордійських первнів у козацький стан йшла у дуже несприятливих умовах, бо найенергійніші, найбільш войовничі елементи стало нищитися у війнах і слід дивуватися тривалості войовничих первнів в масі нашого народу, який не лише поповнював ці втрати, але ще збільшував число козаків. Але напруження в часи війни Хмельницького і після нього було певне за велике, за багато було витрачено козацької «благородної» (нордійсько-дінарської) крові. Після цього періоду селекція пішла у негативний з державницької точки погляду бік: войовничі первні систематично нищуються у війнах і військових чварах і замінюються дінаро-остійськими, хutorянськими («моя хата з краю») і угодовськими *ubi bene, ibi patria* | (там батьківщина де добре). У наслідок цього, в момент передбачений Шевченком, коли в огні збудилася Україна окрадена з своїх воєнничих провідних первнів, на чолі її опинилися люди явно пасивних і угодовських груп, з ознаками остійської предомінуючої раси. Ця «провідна верства» в часи Центральної Ради поборювала прояви здорового войовничого первня нашого народу, перешкоджаючи, з міркувань де-

мократичного пацифізму, творити свою армію, запроваджуючи на-
тсмість соціалізацію землі серед народу, який від тисяч років є ти-
повий землевласник.

Я вже згадував, що нахил до демократизму і до соціалізму і не-
хоть до творчої боротьби є типовою для остійської психології. Це
був наслідок занепаду у XIX. віці нашої «касти меча», воєвничих
нордійсько-дінарських первнів, бо одна частина колишньої провідної
верстви зрезигнувала зі свого провідного становища і пішла «в на-
рід», або у революцію, а друга стративши свою українськість, але
не зрезигнувавши з свого керівничого призначення, пішла творити
чужу російську державу, давши їй значну кількість політичних і ди-
пломатичних діячів.

Керівники Центральної Ради проголошували, що вони ідуть за
волею народу, що дбають за народ, але в дійсності дбали не за ді-
нарські маси народу-хлібороба, а за остійсько-медітеранські маси
пролетаріату, проводячи ідеї остійсько угодовські і соціально-рево-
люційні.

Реакцією на це була реставрація гетьманська на Україні і до про-
воду державою прийшли нащадки козацької старшини і зросійщені
елементи колишньої української аристократії. Цей уряд базувався на
хліборобській верстві і допомозі німців, яким треба було порядку,
а не соціалістичних експериментів. В той час як демо-соціо-ліберальна
Центральна Рада підтримувала «люди» і базувалася на соціально-рево-
люційних масах, на елементах чужих дінаро-хліборобському субстра-
ту, гетьманська влада підтримувала «панів», більших хutorян-козаків
і заможніше селянство. З її точки погляду це був той елемент, на
яким можна було будувати українську козацько-хліборобську державу.
Але вона базувалася на зросійщених а де що і на чужих українському
народові елементах т. зв. «фахівців».

Реакцією на притягання до співпраці чужих елементів і згоду з Де-
нікініним було повстання, яке привело до влади Директорію. Внутрішнім
заміщенням і відходом з України німців скористалися чужі комуністи
(цілком чужий расово і психічно українцям елемент), які знищивши і
«панів» і «мужиків», приборкали і пролетаріят завзявшись нищити всі-
ма засобами дух, душу і тіло українського народу. Це завше робили
всі чужорасові і чужонародні завойовники на Україні. Кожна дійсно
чужа влада — отже і чужа провідна верства, веде край до занепаду,
а народ до роспачу, бо завше запроваджувала чужий для українського
народу режим, який суперечив всім його поняттям про право і спра-
ведливість.

Тому лише у ті часи, коли різні расові первні українського на-
роду опинилися на відповідних їм становичах держава процвітала:
нордійсько-дінарські первні — поширювали межі держави і оборонили
край, дінарії — спокійно працювали коло землі, медітеранці посу-
вали наперед науку і мистецтва, а остійці спокійно урядували і не
перлися на провідні місця.

Диференціяція і примінення кожного з елементів у «сродним» ім
ділі вело до порядку, переміщення вело до безладу і упадку.

Наша історія знає періоди не лише панування над українським
субстратом чуженародних провідних верств, а й мирного співжиття,
симбіозу, коли «чужі» і «свої» елементи пануючої верстви просякали
одна другу. Так напр. період Босфорської держави, Київський, Ли-
товсько-Руський. В ці періоди народ «процвітав». Але і в часи роз-

цвіту Київської держави з варязькою провідною верствою народ не завше терпів від «чужоземних» князів-варягів, які дбали не лише за державу, але і за нарід (Мономах, Св. Володимир та інші князі почували себе відповідальними перед «чорними людьми» хоч і вважали себе білими, чи русими). Слід думати, що всні на протязі 3-х поколінь змішались з субстратом, чому і тяжко вважати весь князівсько-руський період за період панування «чужих». Ясно, що часи міжусобиць межи князями (остійсько-нордійські первні) був тяжкий для субстратної верстви. Але це саме діло було і в Італії і в Німеччині в часи феодальних усобиць.

Ставши на принцип «благоденствія народу», мусимо викреслити з нашої історії і весь козацький період, коли «на Україні ревіли гармати» і «лихо танцювало». Алеж Шевченко, кров від крові і кість від кости нашого народу, згадуючи ці часи, каже що в нього «серце засміється». Ясно, що народ терпів від війн і «військових чвар» на його території, хоч ці війни і вели не «чужі» з «свої» і, що в ці часи провідна верства була не чужоплеменна, а селєктована з українців. Бо інакше мусимо визнати, що Петро І. справді звільнив «малоросіян» від панування козаків і що від 1708. року до 1914 народ «благоденствував».

Справа не в тім чи провідна верства чисто дінарської раси, чи змішана, а як вона править державою і чи дбає чи ні за народ. За Мономаха, коли провідна верства була дінаро-нордійська, не було усобиць, була держава, було право і країна процвітала, а разом з нею і субстратна дінарська верства. За Хмельницького, за кілька років Україна віджила і народ сам казав «та не має лучче, та не має краще, як в нас на Україні, що немає ляха, що немає жиди». Опис єпископа Алепського пересвідчує нас в цім. І хоч під час панування Півночі яких 150 років не було війн на території України, але чужі расово займанці визискували наш край, як кольонію народ «благоденствував» до першої змоги віддячити чужинцям і незалежитися від них.

Період князівства і введення християнства дав Україні нову національну культуру, яка відріжнялася від народної але не тому, що князі були «чужі варяги». Адже і козацький період дав нашій архітектурі чужий субстратний верстві стиль бароко, яке всеж таки є наше, українське. Тут знов бачимо різницю між провідною верствою нордійської, дінарської, медітеранської чи остійської вдачі, що почасти і субстратом, все одно чи вони одного расового первня чи ні. Провідна верства є прогресуюча і тому легше сприймає чужі культурні придбання і «націоналізує» їх, адаптує до вимог національних смаків та потреб. Субстратна верства більш консервативна і її культура (мистецтво напр.) незмінне на протязі тисячеліть. Тому народне мистецтво (напр. архітектура, вишивки, писанки, пісні тощо) не є то саме, що національне.

Провідна верства має завше інше мистецтво, інше будівництво, инший одяг, часто і иншу мову, ніж субстратна верства. Тому напр. муровані церкви візантійсько-українського стилю, або козацький бароко доби гетьманів, можна зачислити до творів нашого національного мистецтва, але ніяк не народного. Так саме пісні і література, Билини, Слово о Полку Ігоревім, Літописи, сказання і др. належать до мистецтва і науки провідної верстви, яке «народ», субстрат не знає. Алеж ми не маємо відкинути всі ці твори тому, що вони «не народні».

Очевидно, що були пісні і билини кяжого двору і одночасно і народні, селянські. Були пісні і думи козацької еліти і одночасно народні. Вважати чужим те все, що народ субстрат не знає з погляду національного, а не фольклорного, є небезпечним і зайвим. Так напр. не можна вважати колядку «Нова радість» українською народною, а «Слово о Полку Ігоревім» неукраїнським. бо народ його не знає. Пісню «Ой за гаєм гаєм» знають майже в кожному селі, а думу про «Олексія Поповича» не знаю, чи можна де почути. Хіба, що від бандуриста чи в селі, куди її заніс знову пан, піп чи єнтель. Одна є пісня субстратної верстви (отже більшості), друга є пісня чужої верстви, але безперечно обидві — суто українські.

В мистецтві найбільше відбивається духовність тої чи іншої раси і воно може бути, або більше переняте або психо-фізіологічними почуттями, або духовно-ідеологічними переживаннями.

Думку, що український нарід складається з одної селянсько-хліборобської дінарської раси слід відкинути, бо вона не відповідає дійсності, хоч би головна маса населення України, може і 80% складалася з хліборобів. Ї і завжди була субстратна верства, яка на протязі тисячеліть населяє українську територію, і є носієм народності, але є і завше була, чи чисто своя чи з домішкою чужої крові, і провідна верства — носій державності. Українська нація, держава є спільний твір цих двох головних елементів, хоч ріжниця психічна, расова і, в деякі часи нашої історії, і кастова є між ними вражаюча, може навіть більша ніж межі двома народностями, як це в свій час зауважив проф. В Антонович. В часи завірюх ці расові первні звичайно перемішуються, до тогож вороги особливо нищать провідну воєвничу і державнотворчу (нордійську) верству, дінарсько хліборобську приборкують, а остійсько-угодовську переманюють до себе для «лакомства нещасного». Напередодні державно творчих періодів відбувається знова селекція, стремління до утворення «чистих ліній» (як напр. в часи перед Богданом Хмельницьким). Коли цей процес встигає відбутися в потрібний момент, Нація посідає державнотворчу провідну верству. Коли трапляється те, що було 1917—20 рр., дінарсько-субстратні маси прагли відбитися від метрополії, українізувалися полками, а «провідна» остійсько-медітеранська верства, хоч змушена очолювати рух проти метрополії, проголошувала гасла соціалістичної революції

Коли в свій час після татарської навали частина провідної верстви відступила на захід і північний захід, де і спричинилася до створення українсько-литовської, а пізніше і в певній мірі до посилення польської держави, друга частина воєвничих расових елементів поступово зорганізувалася у козацтво і, витворивши орден Війська Запорозького, стала поважним чинником у боротьбі з татарами, що набігали з півдня, і з поляками, що експанзувалися з заходу, несучи на Україну чужі для неї звичаї і віру. З маси повставшого народу геній Хмельницького виелімінував кілька десятків тисяч козацтва, яке і створило нову провідну верству з усіма ознаками кастової окремішності хоч і поповнювалося стало новими воєвничими елементами. Поняття «козак» стало синонімом лицаря з цілком певним кодексом моралі, прав і обов'язків. На поводженні козака взорувався посполитий нарід, вирази як «козацьке слово», «козацька вдача», «козацькі звичаї», «козацькі пісні», «козацька зброя» і т. ин. виразно підкреслювали ту окремішність чисто кастову, яка існувала між воєвником Freiherr — ом коза-

ком і гречкосієм, що пізніше спрецизував і Шевченко: «один козак із мільона свинопасів». Ця козацька каста, не стан, не кляса (бож в останні часи наші козаки, крім кубанців не були вже військовою клясою, а більш або менш заможнішими хліборобами) додержалося до останніх днів. А подекуди, напр. у Добруджі, її кастова свідомість є міцніша за національну. Її більше у Добруджі українців, які твердо знаючи, що вони козаки, не ясно уявляють чи вони «руські», чи «хохли» чи українці, а по своєму стану є селяне або рибалки.

Особливо виразною була каста козацька в часи Мазепи і поступово почала перетворюватися у українське панство, з яким довелося чужині вести уперту боротьбу, яка тревала по над сто літ і яка загострювалася при кожній нагоді, коли метрополя переживала небезпечні моменти (згадаємо лише Капніста, Лизогуба, Репніна). На протязі 200 років, не зважаючи ні на які утиски і сталу політику «винародовлення», українська субстратна верства твердо заховала і оборонила свою народність, а рештки провідної верстви — державницькі аспірації. На жаль в час революції, як я вже згадував, біля керми держави опинилися: то елементи, в яких переважали ідеї соціальнo-революційні і які були чужі дінарсько-хліборобському субстрату, то елементи сильно відчужені станом і де що національно від тоїж субстратної хліборобської маси.

Козацтво в ці часи на Україні вже не існувало як псажний політичний і соціальний чинник. Наші вороги весь час вчили нас, що українці є єднородна народна маса, яка має право, в ліпшій випадку, мати свою школу, «свою», цебто на «рідній мові», свої пісні, навіть іноді свої економічні організації, але ніяк не сміє мати своє панство. Це вважалося виключно привилеєм пануючого народу. На цю демократичну вудку, чужу нашому народу на протязі цілої нашої історії, попадалися несвідомо одні і другі, що довго використовували ці вдовбані в нас нашими ворогами поняття, випили на гору в час революції. Памятаю які обурення і напади викликала якось спроба поставити на сцені сторінку з життя Шевченка в домі Рєпніних: фраза «що це українці вже князів грати хочуть!» — вирішила справу і до інсценізації не допустили. Натомість ми маємо багато прикладів, як здоровий субстрат нашого народу з захопленням приймав п'єси, де на сцені виводилися блискучі постаті наших князів і гетьманів. Згадаємо лиш, яке зацікавлення викликали недавні розкопки у Крилосі (Галичина) часів Ярослава Осмомисла. І це зрозуміло. Своя пануюча верства, яка керує державою і дбає за продукуючі народні маси, є передумовою існування держави. Ясно, що така небезпечна для наших ворогів власна провідна каста як би вона психічно і по вдачі і не одріжнялася від продукуючої субстратної верстви, буде значно ліпше знати і відчувати головні потреби свого народу, ніж якби не була чужа. На протязі історії ми бачимо, що ознаки цих двох принаймні рас, каст, груп чи як би ми їх не називали, є майже протилежні: одні любуються у згоді і вишневих садах, друга у війні і зброї, одні співають «Гей не дивуйте», другі «У сусіда хата біла».

Але без цих двох бодай елементів не можливе створення держави. Доки були самі хлібороби — держави не було; доки були лише запорожці, замкнені у свій орден — держави не було. І лише коли Хмельницький зумів дати і тим і другим завдання відповідне їх вдачі, повстала держава.

Цю провідну верству починають творити всі великі державні мужі

і їх геній і полягав в тім, що вони вміють винайти, використати і дати розвиток тим елементам, які вже має нація. Так Хмельницький зумів поставити на належне ім місце і українську шляхту і козацьке лицарство і посполитих і селянські маси. Він зумів додати до української аристократії тих часів нові свіжі войовничі елементи. Але він вже мав Запорожців. Наполеон дав хід старій французькій шляхті у «сроднім» їй ділі війні і дипломатії, додавши до неї нові бойові елементи. З військових звітів наших часів ми бачимо яку роль у гобідах грає стара німецька шляхта на найвідповідальніших постах, підперта героїзмом того нового лицарства, яка твориться нині і формується у ordensburg-ax

У нас, як і в інших здатних до державної творчости народів, завше існували і існують ці два необхідні первні: каста «меча» і каста «плуга». Вони лише сильно перемішалися в час революції і по ній. Провідна каста втративши впливи і майно, здеклясувалася — цього вороги досягнули — але заховала свою владу, свій дух і прагнення державнотворчої праці — цього вороги знищити не могли.

Необхідність створення своєї провідної касты з очевидна вже для багатьох. Тому вже йдуть такі жваві дебати про «еліту», «провід», «вождизм» і др. Матеріал для створення такої провідної верстви в нашій нації з бож чи не наші елементи з касты «меча» творили культуру та у великій мірі і державу Литви, Польщі і Москві, в періоди коли наша держава занепадала і їм не було де у себе прикласти свій державнотворчий хист? Це питання з кардинальної ваги і не з таке просте, як його уявляють собі ті, що звикли думати готовими категоріями чи покликуванням на інші нації. До тогож очевидно, що кожний буде вважати себе як не за вождя, то принаймні за «еліту» і лише перша бойова проба покаже чи здібний хто чи ні до державнотворчої праці. Але буде за пізно.

Тут слід застерегтися, що переносити чужі методи і принципи, хоч як би вони і не були добрі, на наш терен у вигляді істотних рецептів з небезпечно, бо кожний нарід має свої психічні ознаки, має свою традицію, свої політичні концепції. Зв'язати старі традиції з сучасністю і, впливши в них в разі потреби новий зміст, з одна з баз для успіху в будучині.

З пореволюційного хаосу, мішанини расових, класових і психічних первнів, з сумішки «діячів»-патріотів і «діячів»-злочинців, активних воєвничих і пасивних егоцентричних елементів, з яких для одних з біль і ганьба втрата держави, а для других — горе і нещастя втрата меблів і майна; з яких для одних мета життя з держава, а для других — держава з засоб для отримання «посади», ми мусимо знова виходити на принцип «чистих» лній і єднатися лише на принципі «свій до свого», себ то вважати своїм не однопартійця чи земляка з одного повіту, не колегу по фаху чи освіті, а свого по психіці, по духовості, по поняттям про честь, по вихованню, і по тим глибоко з крови заложеним расовим первням чи то нордійської воєвничої, чи то тінарської конструктивної, чи то емотивної медітеранської чи профітуючі остиїської ментальності.

І в той час як ославлене **об'єднання** кого небудь, з ким би то не було, веде до **безформности**, а **розбрат** веде до **стерильности** зусиль, **добір** веде до створення справжньої державнотворчої групи. Цей добір може цілком нехтувати партійними переіродками різних угруповань

бо він базується не на політичних переконаннях, а на **людях** одної духовости.

В моє завдання не входить закликати когось до якогось надпартійного об'єднання, лише звернути увагу на той матеріал, з якого складається наша нація: з яких рас, з яких каст, з яких політичних угруповань, з яких більш або менш національно свідомих щаблів, з яких груп по віку, вихованих тими чи іншими подіями, які традиції живі і життєздатні і др., аби спробувати зробити синтезу чинників, які при правильнім їх використанні можуть спричинитися до створення того цілком своєрідного, зі своїм призначенням і духом організму, який є держава.

Згадавши про ті політичні концепції, які я розглядав у попередніх статтях, розглянемо ще один чинник, який крім вдачі і темпераменту заложеного в крові тих чи інших расових первнів, з яких складається наш нарід — спричиняє в значній мірі нахил до сприймання тої чи іншої політичної концепції чи ідеології. Цей чинник є вік того чи іншого особника і ті загальні політичні події, які впливали на нього в тім чи іншим віці, формуючи його світогляд.

Кожний вік має свої характеристичні ознаки.

Статистичні данні виводять як одну людську генерацію групу у 33 роки. Для зручності розділимо сучасне українське громадянство на групи по 7 років. Цей старий поділ на генерації по 7 років виявляє ту зручність, що ці групи є дуже різні: від 0 до 7 років — дитина, від 7—14 — дорість, від 14—21 — юнацтво, 21—28 — молодь, 28—35 — мужній вік, 35—42 — зрілий вік, 42—49 — творчий вік, 49—56 — роки досвідчености, 56—63 — старший вік, 63—70 — старість, 70—77 — дідівство. Антична мудрість поділяла людське життя на три головні періоди: юність, коли переходять головне процеси тілесні (ріст, розвиток дозрівання), мужність, в час якої людина головне живе психічним життям, і старість, коли людина досягає мудрости і особливого розвитку досягає духовність. В зв'язку з цим поділом древні вважали, що в молодім віці кожний мусив воювати за батьківщину і

вчитися, розвиваючи свої фізичні і психічні сили; в зрілім, мужнім віці — працювати для держави: керувати державним і політичним життям. Кожда з цих груп обіймала більш менш три семилітки, щоб то до яких 60—65 років. Старші особи займали переважно почесні становища (напр. «батьки міста») і до їх мудрости заєрталися в особливно важних питаннях. В цей спосіб древні цілком доцільно використовували для держави динамізм молодости, урівноваженість мужнього віку і консерватизм старих. Очевидно, що для видатних індивідуальностей і геніїв ці правила не були міродатні, як також і для осібників позбавлених нормального розумового розвитку. Дурний юнак так само не придатний до державно-творчої праці як і дурний дід.

Отже прийнявши поділ на сім років, розглянемо наше громадянство по цих групах на протязі останніх десяти семиліток себ то від 1870—1940 років, звернувши особливу увагу на ті зовнішні чинники, які формували в певнім віці ту чи іншу генерацію на тих чи інших українських землях. Наперед звернемо увагу, що роки 14—28 є найбільш вражливі, бо в цей час формується людська самосвідомість — «Я» людини. Крім цього зазначу одразу, що поділ не може бути переведений точно по роках, бо слід мати на увазі індивідуальні ухили і розмах варіацій у 2—3 роки плюс чи мінус. Почнемо з наддніпрянців.

Найстарші (уроджені у 1870+—2), що мають тепер якихсь 70

років, сформувалися у своїх роках життя між 14—28 під впливом народницьких ідей 80-их років минулого століття на Наддніпрянщині. Перша російська революція 1905 року застала їх у зрілім мужнім віці і вони, не приймаючи здебільшого прямої участі у боротьбі складали кадри тої ліберально настроєної маси, що пробувала застосувати в життю і в своїй парламентарній чи культурницькій праці ідеї, в яких були виховані. Це були переважно культурники, просвітяни настроєні ліберально-демократично, народницьки. Дуже добрий опис праці і прагнень цієї генерації до війни 1914 року знаходимо у мемуарах **А. Лотоцького**. Європейська війна 1914-го року, революція 1917. року і боротьба за незалежність України застала цю генерацію, як і старшу за неї, цілком невідготованою і перекинула цілком їх ідеї про «цінність людського життя» (страшні гекатомби воєнних жертв), про «братерство народів» (жорстока війна на знищення межі народами і державами), про «культурні вартости» (руйнування цілих міст і навіть пам'ятників мистецтва). Війна безпосередно не торкнулася цієї генерації, крім тих хто були фаховими військовими, бо це були люди коло 50 років. Їх демо-ліберальні парламентарні ідеї, сильно просякні гуманітаризмом, виявилися мало придатними в творенні «в огні збудженої України». Тому в перший період (за Центральною Радою) їх заступили молодші, а де хто наспіх і не змінивши своїх внутрішніх переконань, «записалися в есери». Ця генерація, яка пережила події 1914—1920 рр., не могла, за дуже рідкими винятками, змінити свого внутрішнього **Я** і, як обставини дали їй змогу, чи то на еміграції, чи то на українських землях, вони знов взялися за культурно-наукову чи економічну працю, створивши

у цій галузі на протязі останніх років значні цінності.

Слідуюча семилітка (уроджені у 1877+—2) формувала свій світогляд у віці 14—28 років, в останній десятилітті XIX. віку і на початку XX. віку під впливом ідей соціалістичних і демократичних. Перша російська революція застала цю генерацію у віці коло 28 років у повнім розцвіті молодих сил. Це були головні кадри соціал-демократів і соціал-революціонерів, борців за соціалістичні гасла. Війна зачепила цю генерацію більше ніж попередню, але менше ніж дві слідуючі. Це як раз та генерація, що разом з слідуючою, складала ідеологічні кадри часів української визвольної боротьби у 1917—20 рр., яка добре памятаючи свій революційний запал 1905—6 рр., старалася в першу чергу «углубляти революцію», примістити до державно-творчої праці принципи соціалістичні і демократичні. Рештки демоліберальних ідей, соціалістичні гасла, відірвання від «буржуазних забобонів», від традицій, нехоть до створення свого війська, («військо це ж царська вигадка!»), довірчивість до «братніх» народів («нас гнітив не народ, а царський режим») — все це привело цю семилітку до гірких розчарувань. Лише фахові військові стягли трохи остеронь від соціалістичних ідей, але їх голос пересторости не приймалися цією генерацією на увагу і вважалися «контрреволюційними». І нині ці громадяни, у віці коло 60 рр. або одверто перекросили як хибну всю попередню ідеологію, або залишилися й досі при своїх «нездійснених ідеях і неживих химерах». Цим останнім безнадійно доводити, що соціалістичні, інтернаціоналістичні і демократичні ідеї віджили своє. Ліпші елементи цієї генерації працюють, як і попередня генерація, культурно-науково, інші ще займаються

політикою і ще безнадійно борються проти нових націоналістичних і державницьких ідей, які їм незрозумілі. Гірші елементи не щиро підмальовуються під націоналістів, як в свій час попередня їм генерація, робилася есерами і еседеками.

Близькою до цієї є наступна генерація, уроджених у 1884+—2. Перша російська революція з послідуною реакцією 1906, 7, 8-их рр. : революційним терором, що був відповідю на переслідування з боку царського режиму, все це сильно вплинуло на формування світогляду цієї генерації, що мала в ці роки 21—23 років і розуміється з запалом молоді йшла у найбільш скрайні організації. Романтика терористичної боротьби, підземних організацій, скрайні соціалістичні гасла і, в рідших випадках, заміна їх націоналістичним — ось чинники, які формували цю семилітку і сильно відбилися на ній. Війна 1914 р. сильно розділила ряди цієї генерації. В часі визвольної боротьби ця семилітка, разом з попереднею складала кадри як «діячів», так і старшин. Вона особливо виразно відчула розходження ліберально-демократичного світогляду з невблагачою дійністю 1914—20 рр. Особливо виразно побачила на власні очі свої і попередніх генерацій помилки і нині ці 50-літні стоять ще більше на роздоріжжі двох спох тримаються далі соціалістичних ідей, або переймаються національно-державницькими ідеями, або цілком відійшли від політичного життя в працю наукову і економічну.

Розмах економічного життя в Галичині за останні роки завдячує почасти праці поодиноких зюдей цієї і слідуоюї генерації.

Генерація народжених у 1891+—2, мала в час вибуху війни 23+—2. Революцію 1905, року і послідуою реакцію і терор з одного боку і муравлинс-просвітансько-культурну працю з другого, вона

лише бачила, але активної участі в ній майже не брала, маючи в цей час 14—21 рік. Її найбільше пошарпали й понижили війна, революція і боротьба за незалежність. Війна, в яку ця семилітка вступила у віці яких 20 років не дала їй виробити собі ясного світогляду. Соціалістичні і демократичні гасла двох попередніх генерацій сприймалися звичайно і цією генерацією, але так би мовити непродумано, краще сказати, як приклад, як наказ старших. Ця семилітка винесла на собі і заплатила своїми жертвами за помилки попередніх генерацій. Вона по собі знає, що значить прографа війна за державність. Нині це є переважно кадри ескамбатантів, що мріють про «реванш» і охоче підуть знов воювати. У цій семилітці переважає нехоть до партійництва, скрайні соціалістичні або комуністичні течії цікавлять її менш ніж державнотворчі. Тим часом це є наші інженери, доктори, робітники на фабриках, активні кооператори, свідомі селяне.

Семилітка народжених у 1898+—2 пережила першу російську революцію у дитячому віці, а війна 1914. року і слідуоюча за нею революція і національна боротьба захопили її у віці між 16 і 22-а роками. Частина (молодша) перенесла війну і революцію більш менш пасивно, частина з усім молодим запалом кинулася в революцію і боротьбу — одні за самостійність, другі за комуністичний лад. Це ті «гімназистики», що не раз робили чуда хоробрости, не дуже задумуючись під яким гаслом ідуть. Попавши у несформованім віці у вир величезних подій і заплативши великими втратами, ця семилітка, що має нині коло 40 з чимсь років, залишилася на загал без певної виробленої власним Я ідеології, і тому порівнюючи легко приймає вже готові ідеології ставлячись до них досить безкритично. За сильні переживання у дуже чутливім віці за-

гартували одних, а других позбавили самодіяльності і вони часто йдуть «за течією», як в улаштованні власного життя, так і у політичній думанню.

Цікавою є семилітка народжених у 1905+—2, що має тепер 35+—2. Це є як раз ті пасивні мученики великих подій, які дітьми попали у найтяжчі роки війни, революцій, евакуацій, голоду, втрати батьків і др. наслідків катастрофальних подій. Це та генерація, яка у сусідів складала головні кадри «безпритульних»; та, що приплентувалася до зійскових частин, аби поживитися чимось з казана; що голодала і взагалі свідомо сприймала всі події як лихо і нещастя, з яким не могла боротися. Це виробило в ній певний егоїзм і дуже велику нехоть до якої-б то не було політики. До всіх ідеологій ця генерація ставиться скептично, а може і саркастично. Її цікавить більше особисте життя: уйти в науку, лаштувати власну кар'єру, заробляти для себе і зі своєї блискучої самотності поглядати як інші чогось метушаться ізза якихсь партій та ідей. Ця семилітка є виразно аполітична.

Майже протилежною їй є слідуєча семилітка народжених у 1912+—2. Всі неприємності і невиноди, зв'язані з роками 1914—1920, ця генерація сприймала мало свідомо, маючи у ці часи до 10 років. У них не було раптового переходу з одного — довоєнного життя до другого — післявоєнного. Формування їх свідомості у роках найбільшого сприймання проходило у післявоєнні часи, в часи «переоцінок цінностей», жвавої політики і ще жвавішого політиканства. Ця семилітка дала кадри скрайніх «діячів», вона жила і працювала для політичної боротьби і її у найбільш безсовісний спосіб використовували різні політичні пройдиствіти. Лаштування власного життя, кар'єра для цієї семилітки були на за-

днім пляні. Цим вона почасти нагадує генерацію народжених у 1884 рр., в часи першої російської революції: в той час для тих теж не існувала ні родина, ні кар'єра, ні власне життя, лише партія, боротьба (з існуючим ладом за соціалістичні гасла).

В недавню минулих часах ця семилітка складала кадри пробойового революційного націоналізму. Акція й динаміка чину часто переважає у неї ідеологічну свідомість. Як в свій час у революційної молоді 1905 р., було мало глибшого продумування, багато агітаційної літератури в голові і конспіративна, революційна акція (тюрми, дебати і збори), те саме більш менш хоч і під другими гаслами помічаємо у теперішньої молоді, що належить до семилітки народжених у 1912 рр., що має нині коло 28 років. Суворі події на наших землях поставили цю молодь перед новими проблемами, бо одне є революційна діяльність в часи миру, а цілком інше — політична діяльність в часи війни і величезних потрясень цілого світу. Одне є тюрма, друге фронт і війна. Будуче покаже, як ця семилітка виявиться в нових поставлених їй завдань.

Остання семилітка, яку розглядаю тепер, це є річники уроджені в 1919+—2, на яких вже не відбилася ні війна, ні революція, які так пошарпали їх батьків. Це вже чисто післявоєнна генерація, яка виросла у більш менш спокійних часах і яка знає лише більш менш нормальне (в тим чи іншій змислі) життя. По своєму віку ця генерація не приймала ще активної участі ні у політиканстві, ні у революційній праці передпередньої і попередньої семиліток в останні десятиліття, бо ж їм тепер є лише 21+—2. Ці наймолодші мали змогу, здебільшого пасивно, приглянутися до революційної і політичної діяльності своїх трохи старших товаришів, мала також можли-

вість бачити позитивні і негативні сторони цієї діяльності, до багатьох питань підходити глибше і не так емотивно як її попередники. Ці наймолодші ґрунтовніше формують свою ідеологію і більш цікавляться державними проблемами. Їх психіка більш зрівноважена і вони розуміють, що слід працювати для відбудови державності, але і своє життя лаштувати так, щоб не бути тягарем ні для батьків, ні для громадянства. Питання ідеологічні цікавлять їх ближче і вони шукають докладного вирішення державних і національних проблем. Їх повне формування пройде у наступні роки, які очевидно вимагатимуть від всіх напруження всіх державотворчих сил. Їм цікавить війна, дисципліна, порядок, героїка. Решта семиліток починаючи з народжених у 1928 рр. з нині ще діти і на старших лежить обов'язок помагати їм сформуватися у справжніх патріотів.

*

Розуміється наведений розгляд живого матеріалу для державотворчої праці по семиліткам є лише схема, вжита мною для зручності і від якої можуть бути різні ухили залежні від індивідуального розвитку, від виховання, від того чи іншого расового первня преобладаючого в тим чи іншим особникові і головно від того родинного оточення і батьків, що впливали на розвиток тої чи іншої генерації. Значний вплив мав також і стан батьків, їх культурний рівень, їх більша або менша причастність до громадсько-політичного життя і т. и. Сильний вплив мало і те, з яких українських земель походив той чи інший особник, бо події в Росії були зовсім инакше ніж події в Австрії, життя в одній державі сильно відрізнялося від того яке було в иншій.

Зазначимо лише деякі чинники, які на різних українських землях

різно впливали на формування тих чи инших семиліток.

Галичина бувши під Австрією не пережила тих самих течій, що переживала Наддніпрянина. Рештки козацького світогляду, що дотрималися на Наддніпрянині до останніх часів, в Галичині не існували зовсім. Ідеї народництва і хлопоманства (ходження української аристократії в нарід) не мали місця в Галичині. У 1880-тих роках в Галичині йшла диференціяція на москвофілів і українців і починалася просвітянська праця для освідлення народу. Парламентаристичний режим в Австрії спричинився до творення легальних партій і в той час як в 90-их роках на В. Україні йшла праця у громадах, в Галичині вже існували політичні партії.

Галичина не пережила революції 1905 рр. і зв'язаних з нею дореволюційних і пореволюційних ідеологій. Тому генерації галицьких українців не пройшли періоди революційности, хоч і приймали певну участь в друку революційної літератури для Наддніпрянини. В ці роки 1902—1907, на Україні і в Росії йшла боротьба за здійснення конституційних і соціалістичних, з певною домішкою автономізму, ідей. В Галичині (де був давно парламентаризм) йшла поруч з культурно-економічною працею серед мас, також і боротьба в конституційно-парламентарних рамках, і поодинокі революційні виступи молоді проти полків. На великій Україні йшла боротьба за повалення російської монархії проти царя Миколи II-го і його режиму. В той час у Галичині нікому і в голову не приходило боротися проти цісаря Франца Йосифа чи проти існуючого режиму — боротьба йшла у площі оборони національно-народних інтересів проти поляків. Тому з такою зрозумілою та нехиті старшого галицького громадянства до всіх нових революційних націоналістичних гасел, і їх політика угодовства

з польським урядом і спроби в Польщі, як колись в Австрії вести легальну парламентарну боротьбу.

Тому так зрозуміло (як реакція на угодовство «старих»), що в останні 20 років галицька молодь так гостро пройнялася революційними ідеями, занесеними з Наддніпрянщини. Те що українці на Великій Україні пережили в першому десятилітті цього століття, галичани сприйняли у роках 1925—1935-их, жеб те боротьбу з режимом і державою, яка гнітила українців. Розуміється, що гасла й ідеї були нові і революційність в Галичині носила характер національний, а не соціальний.

Брак першого періоду революційності в Галичині почасти сприяв і де якому новому москвофільству, краще мовити комунізанству, як руху «новому» і «революційному». В цім відношенні галицька молодь де в чому нагадувала наддніпрянську молодь 1890-их і 1900 років з тодішньою проблемою «батьків і дітей».

Очевидно, що формування тих чи інших генерацій йшло де в чим відмінно на В. Україні від 1920 р. Це очевидно стосується до тих генерацій, що лапали у період формування в революційні і післяреволюційні часи. В цім я мав нагоду переконатися ще в 1939 році, що в намічену мною вище схему укладаються і ті генерації, що виросли під цілком відмінним режимом. Старші генерації (від 40 років в гору) найбільш понижені війною і революцією переважно настроєні проти сучасного режиму, бо можуть порівнювати післявоєнні і післяреволюційні недолатки з дореволюційним життям.

Генерація, що в час революції мала 20+—2 і що активно в свій час сприйняла гасла комуністичної революції і оспівана Сосурією, активно боролася за здійснення цих ідей лишлася здебільшого і досі прихильною до них. Це є та генерація, яка захопилася романтикою

боротьби за тоді «новий лад», і ніні лишилася вірною ідеям молодости.

За нею слідує семилітка, народжених у 1912+—2, яка, як вже згадував, пасивно зазнала все лихо бурхливих подій, а далі була вихована вже в душі офіційної «віри». Її ортодоксальність є більш, так би мовити, формальна, а головне є це прагнення за всяку ціну улаштуватися, зробити власну кар'єру. В той час як попередня генерація, діставшись в той чи другий спосіб до «буржуазної Європи», дуже тяжко пристосовується до чужого їй ладу і ставиться до нього здебільшого критично, ця генерація, що має нині коло 28 років, прагне як найшвидше пристосуватися до нового для неї життя, знайти працю, улаштуватися, стати «як люди» і пожити в достатках.

Наймолодші українці з В. України, хоч і перейшли виключно виховання в душі офіційної «віри», але і у них та «віра» основана більш на вивченій «політграмоті», бо вони знайомі з тим лише з буденного життя. Романтика боротьби їх не зачепила і тому і не створила з них щирих прихильників марксизму. Попавши у нормально-європейське життя, вони вражають своєю наївністю у багатьох звичайних справах. проте стараються - глибоко продумати нові для них проблеми, на які не знаходять готової відповіді. Ім, у протилежність тій самій закордонній генерації, значно більш імпонують нові для них скрайні ідеї, протилежні тим, до яких вони були привчені у себе. Цікаво зазначити, що серед цієї генерації, вихованої у душі матеріалізму і безбожництва, є сильний нахил до духовости, а також в деяких несвідома, або свідомо релігійність.

Отже і серед українців з тої України, ми знаходимо генерації політичні і аполітичні, прихильників режиму і ворогів його, опортуністів і прихильників, і ворогів. То-

му знов же ніяк не слід робити шкідливих узагальнень, а об'єктивно вивчати людський матеріал, додумуючися як і в чому ті чи інші расові і вікові групи можуть бути використані в державнотворчій процесі.

Зорієнтувавшись у настроях, прагненнях і ідейних потребах цих різних по формованню світогляду генераціях, матимемо змогу зрозуміти що їх цікавить і до чого вони придатні в державнотворчій праці: одних цікавить культурно-освітня і економічна діяльність, других — «сиде і спокійне життя» у своїй державі з регулярною службою і платнею, третіх боротьба за здійснення ідеалу, або побіди певної ідеології, четвертих ідеологічне самоудосконалення і т. ин. Хибно є підходити до всіх вікових груп з однаковими гаслами і програмами. Хибно також вимагати однакового «рандаменту» від різних по віку груп. Але нині гасло самостійності є зрозуміле всім цим групам. Тому справою керуючої групи з ознаками касти «меча», зв'язаної спільною духовістю і ідеєю, зложеної з державнотворчих расових первнів є спрямовувати всіх, указуючи, хоч би і різні, відповідні тим чи іншим психічним якостям тих чи інших груп, шляхи і методи скеровані до одної спільної всім мети.

Перш ніж перейти до розгляду існуючих серед українства світоглядів, ідеологій і організацій, я вкортці згадаю мою статтю «Щаблі національної свідомості*»), в

Повного браку національної, або народної свідомості, цеб то свідомості своєї окремішності від інших народів рівної зору — мабуть не існує. Але близького до зера національної свідомості слід

* Див. (Самостійна думка» ч. 11 і 12 1935.

якій я нахривив ті головні відповіді, які дає українець на запитання «Хто ти є?»

вважати таку, коли на запит: «Хто ти?», особник відповідає: «не знаю», а при більш точнім питанні: «Чи ти поляк, москаль, українець?», відповідає: «Хиба я знаю, ми тутешні». Це є один з виявів близької до зера свідомості. Другий виявляється у відповіді: «я є понад національними забобонами — я є інтернаціоналіст». Як свідомі «інтернаціоналісти», так і несвідомі «тутешні» можуть, в наслідок обставин, особливо в часі національної боротьби, або за прикладом других, стати свідомими українцями, бо і у одних і у других національний інстинкт не є відсутній, лише приспаний, або не збуджений.

Від цієї зера-свідомості можна встановити певну драбину з щаблями національної свідомості, як позитивної і негативної, цеб то корисної для своєї нації чи для чужої.

Першим проявом свідомості над і під зером: «ми волиняки, ми полтавці і т. п.» Коли така відповідь походить від затурканості і некультурності — це є позитивний щабель; колиж таку відповідь дає людина освічена, то це негативний щабель, бо в цим територіальнім (свідомім) іменуванню себе ховається нехіль до признання своєї справжньої національності.

Вищим щаблем слід вважати почуття своєї окремішності, але невміння справно себе назвати. На питання: «ти поляк, москаль?» — дається рішуча відповідь: «ні!» А за нею найбільшого слідує означення себе як «русин, хахол, малорос». Зновуж ці відповіді можуть виявляти як позитивний так і негативний щабель свідомості. Коли така відповідь дається через незнання своєї справжньої назви (українець), аби лише відокремити себе від іншого знаного народу, це є позитивний щабель; колиж так каже людина інтелігентна, то

це в наші часи є негативний щабель, бо тут ховається бажання, з тих чи інших причин відректися своєї народності або заховати свою приналежність до свідомого українства. В назві «хахол» може бути і характер самопониження (назва дана нам ворогом).

Іншим виявом свідомості є свідомість релігійна, або станова, які колись до певної міри заміняли національну свідомість, а нині теж виявляють часто невміння назвати себе. На питання: «ти поляк?», слідує відповідь: «ні я православний, я грекокатолік». Раніше, напр. в часи козаччини, така відповідь виявляла національну свідомість, нині — ні. Станова свідомість може бути теж позитивною і негативною: на питання: «ти поляк, ти москаль?», відповідь: «ні, я мужик» — показує брак національної свідомості і до того ж хибне переконання, що паном може бути лише чужинець. Може бути і друга відповідь на запитання: «ти руський, малорос, українець, поляк чи хахол?» — «Ні я козак». В часи існування козацької нації-держави така відповідь була ознакою високого почуття національної свідомості і власної гідності. Нині це є архаїзм, хоч в деяких випадках і дуже позитивний. На Уралі я часто чув: «Ми не руськіє, ми казакі, руськіє — єто мужики», хоч ясно, що по національності уральські козаки є чисті москалі.

Вищим над згадані щаблем нац. свідомості є та, що виявляється словами: «Я теж українець». Коли малокультурна людина дає таку відповідь,чуючи, що ви до неї говорити її мовсю, це позитивний щабель, колиж так відповідає інтелігентна людина (за чим звичайно слідує певне «але»), то це є негативна свідомість. «Але» звичайно полягає в поясненні: «я українець, але не мішаюся у політику», або «... але я соціаліст в першу чергу»,

або «... але стою за братерство народів». Тут або змішується поняття національності з поняттям діяльності, або, що є значно гірше, приналежність до партії чи соціологічної концепції ставиться вище за приналежність до нації, коли партія є та сама, що і у наших ворогів, то цей щабель негативної свідомості межує зі зрадицтвом.

Інше коли людина до відповіді: «я українець», подає словес «хоч». Напр.: «хоч і належу до такої то концепції, або «хоч і говорю зле по українськи», бо тут національна свідомість ставиться вище за обставини (незнання мови) або за політичну приналежність.

Ще окресленіше є національно-політична свідомість, коли говориться: «я українець націоналіст, я українець гетьманець, я українець республіканець», бо тут маємо і національне і політичне самозначення. Це національно-політичне самовизначення можемо протиставити лише чисто національно-народньому: «я українець і мені все одно якби не була Україна, аби була». В цим випадку бракує політичного розвитку в ліпшім випадкові, а в гіршім є ознака пасивності, яка може бути небезпечною, коли особняк не розбирається у тим, хто панує на Україні.

Я думаю, що найвищим щаблем національної свідомості є той коли українець і національно відчував. і державницьки думає (неувязка цих моментів, як я вже згадував в попередніх статтях, спричинилися до невдач у державотворчих спробах недавнього минулого). Ідеалом, хоч би і далеким, таких національно-державно свідомих українців є своя імперія (що заступає поняття соборності), а всі їх фізичні, душевні і духовні сили звернені до чину для здійснення цього ідеалу. Такі українці можуть пристрасно любити свій

край і одночасно розважно думати про його добро і про способи створення державності.

На цій щаблі зникає вузьке партійництво з гаслами: «Хто не соціаліст, той не українець», хто не демократ, той ворог України; хто не в партії націоналістів, той не українець», і взагалі: «хто не з нами (у зміслі тої чи іншої організації), той не українець». Зникає також понижуюча ненависть раба до ворогів і заміняється тверезою думкою, як знищити, або усунути ворога. Зникає і всевітнянська любов до всіх надорів належить до тих, які як напр. жида ніколи ніякої користи нам не приносили і страх щоб нам, крий Боже, не закинули, що ми когось гнітимо, або ідемо проти тих хто нас не займає. Замість почувань ненависти або любови до тих чи інших народів, повстає розумування: хто з них і коли є наш приятель і хто ворог, з ким нам по до розі, а з ким ні.

Пригадавши ці степені національної свідомости, я хочу спинитися на тім щаблі коли говориться «я українець» такої то партії або концепції, бо, хоч в наш час приналежність до партії і є вже дещо архаїчним явищем, але в цій відповіді виявляється національно-політична свідомість і можна припустити певний нахил до тої чи іншої ідеології. Розуміється я говорю про тих, які щиро і продумано належать до тої чи іншої організації, а не про тих, які вчора були дсмоліберали, а нині стали ультра націоналістами, бо це «модно» а може і дає певні вигляди на будучі «блага»; не говорю й про тих, що війшли у певну організацію без жадних міркувань, а так «не знаю чому», і хоч і не поціляють її методів, її діяльності, але через брак волі і свідомости, чи просто по інерції залишаються в ній. Часто щоб вийти з якоїнебудь організації, помітивши

хитби або невідповідні своєму розумінню честі і гідности вчинки однопартійців, треба більше горожанської мужчости ніж щоб вступити до неї.

В першій статті в «Батаві» (ч. 1) я намітив ті головні ідеологічні концепції і більш менш відповідні їм організації: Націоналісти, Гетьманці і Уенерівці (республіканці). Тут спинюся докладніше на сучаснім стані цих головних ідеологічних концепцій.

До останніх часів, щоб то до установлення в багатьох державах націоналістично-тоталітарних режимів, які здебільшого виявляють перемогу одної партії, на чолі якої стоїть зільна індивідуальність Кемаль Ататюрк, Мусоліні, Гітлер, Салазар в Португалії, Метаксас в Греції і др. — у всіх парламентарних державах існували три головні партійні угруповання (крім безлічи партій і партійок, які фактично були акційними спілками для одержання мандатів і використання положення посла чи міністра зі своїми кліки для одержання всяких «благ земних»). Ці три партійні угруповання були такі: **праві** — консерватисти, **ліві** — поступовці, або революціонери і **центр** — здебільшого з різних партій різних відтінків. Назви «праві», «ліві» і «центр» походять від традиції як роставувалися одностудії в салі парламенту. Нині ці поняття сильно змінилися: на початку цього століття за лівих, щоб то поступовців, реєслюціонерів вважали соціалістів, а націоналістів за скрайно правих консерватистів, навіть реакціонерів; після тимчасової перемоги соціалістів, які стали нині реакціонерами отже «правими», націоналісти, які підняли проти них боротьбу за нові ідеї, опинилися в таборі революціонерів щоб то, згідно з старою термінологією, стали «лівими». Центр поступово зникає. В тоталітарних державах, які одійшли від

парламентарної класичної системи і де збори представників партії, або нації несуть здебільшого характер Ради або зборів народних рад, всі три головні елементи, які існують в кожній організованій людській громаді але в ступовці, центр і консерватисти, не стоять в опозиції до себе з домінуючою тої чи іншої концепції, але гармонійно використовуються для праці в державі: поступова мода, як авангард, що з властивою їй віку емоційністю виконує завдання, сепаративних досягнень і провідна редній вік керує нею і виконує роль закріплення ідеологічних і група керує всім життям фізичним (економічним), душевним і духовним цілої держави.

Чужинці, які не лише по-верховно ознайомлені з українським рухом, хоч і мають про нього часто дуже вичерпуючі інформації, та і самі українці, які більш спинаються над окремими явищами, упускаючи з очей цілість, дивуються чому серед українців немає такої єдності, як напр. серед німців або італійців. Здебільшого стороннього глядача вражає, що українці не мають одного загально всіма визнаного центру, славнозвісний брак єдності і взаємопоборювання різних груп. Тут є хибний самий підхід до цього питання.

Поперше забувається, що до установлення тоталітарних режимів, які повстали не через об'єднання а через перемогу одної партії (спроба Дея-Рока створити одне загально-французьке об'єднання скрахувало) явище партійництва існувало і у народів, які мали вже свої держави. Варто лише згадати яку боротьбу, війни, вуличні бої і взаємооблаювання довелося пережити як те описує Гітлер в Майн Кампфі, партії націонал-соціалістів.

Забувається цілком, що було б по меншій мірі наївним питати у 1925—1930-тих роках чому пробой-сві націонал-соціалісти замість того,

щоб лаятися і битися не об'єднуються з соціал-демократами чи іншими групами і особами Ваймарської Німеччини!

Забувається подруге і те, що ма-на іде головне про українців на еміграції, себ то про українців, які живуть в чужих країнах і підлягають місцевим законам. Ясно, що як би та чи інша українська партія почала збройно зводити порахунки зі своїми противниками де-як в Празі чи у Берліні, то місцева влада замкнула би і тих і других (і б-тих і побідників) до криміналу за порушення порядку. До того-ж чи-сло еміграції є обмежене і хоч би та чи інша партія і доводила, що вона має більшість чи там 10.000 членів і «розгалуження по всій Україні» у всякім разі вона не може мати стільки adeptів як організація, яка бореться за свої ідеали в своїй державі.

Забувається також потретьє, що і в добре організованих державах немає єдності і єднання всіх з усіма. Було б оригінально симагати, щоб у нормальній державі порядні люди об'єднувалися у одну організацію з кишеньковими злодіями, щоб бувши військові утворювали союзи разом з агентами чужих держав, щоб служачі в поліції творили спільне об'єднання з студентами і т. п. В кожній нормальній державі злочинні, або шкідливі для суспільства і держави елементи ізолюються, замикаються до тюрми і у всякім разі вилучаються з товариства порядних людей. І ні-кому не рекомендується мати з ними зносин. Крім засобів ізоляції поганих елементів шляхом права, у всіх державах є ще і преса, яка виродить на чисту воду всяких пройдисвітів і своєю кампанією вилучає їх теж з товариства. Говорю очевидно про контроль-овану державою пресу, а не про ту що користуючися «свободою преси» служить або клікам, або інтернаціональному жидівству.

Жадного з цих апаратів українці не посідають. Навіть виступи в пресі проти звичайних карних злочинів, що розкрадають громадські гроші часто є утруднені, бо обвинувачений зараз же буде доводити, що проти нього веде кампанію організація ворожа тій, до якої він належить. В цей спосіб «обвинувачений» переводить справу в площу політичної боротьби і як що має газету своєї організації то зараз же переходить у контр-обвинувачення. Цим досягається подвійна шкода: справжній злочинець борониться від справедливо-го переслідування і вносить нову плутанину для чужинців і для своїх представляючи себе жертвою ворожої політичної акції. І як рефрен на це «українці не мають політичної єдності». А українці теж замість того щоб відвернутися від скомпромітованого «діяча» плачуть «як то можна виносити сміття з хати перед чужинцями». Ця соромливість там де її не треба є теж одне з негативних явищ.

Ці явища. брак своєї території, на якій ніхто не може мішатися у політичну українську боротьбу, брак апарату для елімінації злочинських елементів, і брак виробленої суспільної opinio, виразом якої могла би бути за перемогу тої чи іншої концепції. Для мене ясно, що кожний хто буде робити спроби «загального об'єднання» з протилежно думаючих груп і партій, злочинців і ідеалістів, з авантюристів і жертвенних патріотів, антисемітів і семісемітів чи шабасгоїв, досягне лише того що зветься «намішати гороху з капустою» і потерпить фіаско.

Отже мова буде йти не про вихвалювання тої чи іншої ідеологічної концепції, а про аналіз позитивних і негативних ознак кожної з них. Нагадаю знов, що приналежність до того чи іншого народу чи до тої чи іншої організації не має нічого спільного з мо-

ральним чи неморальним поведінням того чи другого особника. Такі твердження як «всі соціалісти чи монархісти є злочинці», або «всі націоналісти є святи» слід відкинути. В таких виразах є також брак національної свідомості і брак розуміння того що кожна нація має в собі дуже різнородні елементи від злочинців до святих ілюжних і діло держави кожного постарити на належне йому місце, на яким він міг би або бути найкорисніший, або найменш шкідливий.

Зазначу ще перед цим один трюїзм, який ні жалю теж часто забувається: для кожного народу існує своя цілком своєрідна відповідна його психіці і вдачі державно-політична концепція. Тому не можна перенести без застережень чужі концепції, хоч як би вони і не були добрі від одного народу до другого. І німці, і італійці, і японці, і португальці, і турки і іспанці є націоналісти, але фашизм не є націонал-соціалізм, японський націоналізм не є той самий що португальський і т. д. Тому і українські націоналістичні концепції є засуджені на повну невдачу, коли вони будуть наслідувати методи і принципи інших народів, не беручи за основу те що є в характері, психіці і традиціях нашого народу. Тому я і не буду тут розглядати ті концепції, які є просто копіями чужих чи то демоліберальних, чи то соціалістичних, чи то націоналістичних.

В час революції 1917 року, як я вже згадував на чолі українського руху опинилися елементи, які відповідали тому шаблю національної свідомості, коли дається відповідь: «я українець, але для мене по над все є революція», інші були ще менш свідомі і казали: «як що Україна не буде соціалістичною республікою, то нам не треба такої України», інші казали: «я українець, але вважаю, що

нам рано одділятися», були також і такі, що звзали себе «теж українцями». В ширших массах була дуже високо піднесена інстинктивна національна свідомість з домішком козацько-гайдамацької романтики, але бракувало вміння назвати себе справжнім імям «українці». Центральна Рада складалася у подавляючий більшості з елементів, які по тодішнім поняттям були в порівнянні до скинутого царського ладу — лівими: соціал-революціонери, далі ще соціал-демократи і де які поміркованіші партії.

Їх замінила, як я вже говорив, влада з гетьманом Скоропадським на чолі, в якій головну роль грали ліберально-конституційні і консервативні елементи з певною домішкою українських самостійників-націоналістів. Хліборобські буржуазніші маси (козацтво і поміщики, а також і заможніші селяне) були прихильною до гетьманської влади масою. По тим часам ця влада вважалася «правою», бо серед гасел революційно-соціалістичних тоді гасла національні (т. зв. «самостійники») і традиціоналізму вважалися контрреволюційними.

Дуже цікавим є період Директорії в час якого, в час боротьби за незалежність (не за соціальні реформи в правий або лівий бік) у Кам'янецькій «грикутнику смерті» викристалізувалася українська державна свідомість.

В цей час від українців відійшли ті що попали до війська, як анти-большевики (не анти-москалі), ці опинилися в таборі Денікіна і Врангеля. Відійшли також і скрайні соціалісти, які опинилися в таборі комуністів.

Тому коли розбила армія Петлюри опинилася на еміграції, вона дала таке разяче мале число «поворотчанців».

Група У. Н. Р. грималася, як організоване ціле, стало втрачаючи

через брак виразної і адоптованої до сучасних вимог ідеології, своїх прихильників до упадку Польщі, з якою був до 1940 року зв'язаний еміграційний уряд Андрія Лівичького і після розбиття Польщі «уряд Прокоповича-Щульгіна в Парижі», до заняття столиці Франції німцями. Оминаючи польнофільську політику «уряду», яка робила різкий контраст з тою запеклою боротьбою, яку вели проти поляків укр. націоналісти-головне галичани і єднання проводу У. Н. Р. з угодовськими колами галицьких українців звернемо увагу на кадри універсіада, яких ворожі їм групи звали також «Петлюрівцями».

В цих кадрах домінені є те, що вони є в більшості ті військові, які в свій час провадили збройну боротьбу за незалежність. Це є переважно та генерація понад сороколітніх, яка в свій час не мала змоги виробити собі певну послідовну концепцію, лишаючися в першу чергу просто українськими патріотами готовими як тільки з'явиться можливість знова битися (не як революціонери, а як військові) за батьківщину. Цей «просто патріотизм» є не аби яка сила. Цих екскомбатантів, в силу того, що це є військові і то переважно тої генерації, яка за час війни, революції і боротьби за незалежність не мала змоги сформуувати своє виразне політичне кредо, мало цікавила боротьба різних ідеологій і концепцій на еміграції. Почасти в силу цього вони часто по інерції лишалися безкритично вірними «уряду» хоч цей уряд і перестав давно бути провідною групою українського суспільства. І дійсно демо-ліберально-соціалістичний склад цієї провідної групи, яка, як я згадував в часи свого повстання, була революційно-ліва, разом з еволюцією європейської політичної думки став помалу центром а далі і цілком реакційним чепляючися

за умираючу Лігу Націй і тримаючися давно відживчого Драгоманівства.

Негативною ознакою не так казав як проводу був брак свого ідеолога і взагалі певної викресленої ідеології. Цей брак своєї ідеології нині спричиняється чи до того, що були для Унерівні складають кадри приплентачів чи то до націоналістів чи то до гетьманців.

Негативною ознакою кадрів було то що вони майже не поповнювалися молодими силами (молодь переважно захоплювалася націоналістичними гаслами). Цей брак поповненя з боку молоді можна теж віднести на конто відсутності відповідної сучасним вимогам ідеології.

Старші особи з унерівських кол. особливо ті що відійшли від політичного життя створили багато культурних і наукових цінностей, працюючи як професора і як наукові робітники в Чехії і Варшаві.

Коли в свій час (у 1918 році) гетьманців вважали за контрреволюціонерів, а нині демолібералізм і соціалізм стали явищем реакційним то фактично тепер гетьманців-традиціоналістів ніяк не можна вважати за реакціонерів. Ідеї які згадалися в творах Ліпінського старорежимним, найшли де в чому своє примінення, хоч і в інших формах у найбільш передових державах. Будуче покаже чи ця концепція стане «лівою» себ то найбільш прогресивною чи стане «правою» в порівнанні з революційним націоналізмом.

Головною позитивною рисою гетьманського руху є наявність виробленої ідеології. Можна поділяти думки Ліпінського, але не можна одмовити його концепціям провідності і державницької закрапи.

Сама по собі організація «Союз гетьманців державників» має в собі ту позитивну ознаку, що го-

лова її є не вибраний на партійних з'їздах «провідник» чи «президент», а той самий гетьман, який в свій час відновив традицію гетьманства на Україні. Тому його авторитет не підлягає ухвалі або неухвалі більшості, що дає тяглість його провідництву. Зізди організації носять більше організаційно інформативний характер і носять характер не парламенту а нарад. До того, оскільки мені відомо, союз гетьманців має переважно систему призначення місцевих керівників, а не вибори їх місцевими організаціями. Це сприяє підтриманню дисципліни і внутрі-організаційної єдності, що дало змогу гетьманцям пережити без значних пертурбацій кілька своїх внутрішніх криз.

Кадри хліборобів-гетьманців складаються теж в значній мірі з екскомбатантів, тими самими понадсороклітниками. Але в той час як унерівці з війська Півлюри мають за собою збройну боротьбу проти москалів під прапорами директорії гетьманці як такі ніяки проти Росії не провадили. Бо хоч в свій час генерал Європадський і відвернувся від Кіза навалу розбещених «самодемолізованих» солдат з фронту, але в часи Гетьманату зійня з Росією не велося по відомим історичним причинам (мир з Росією був заключений до приходу гетьманської влади). Тому в кадрах бувших військових гетьманців є не лише бувші вояки з армії У. Н. Р., які раніше чесно служили Центральній Раді, потім Гетьману і потім Діректорії, але і бувші вояки з армій Денікіна і Врангеля. Це є ті військові, які, будучи ворогами демоліберальних і соціалістичних ідей У. Н. Р. і які відчуваючи себе українцями пірвали свої звязки з російською еміграцією природно приєдналися при першій же змозі до «правих» українських кол — до гетьманців. Ці кадри бувших

військових-гетьманців є більш свідомі політично, що можна пояснити тим, що свідомо підіймалися до певної виробленої ідеології.

Негативним явищем в провіді, що дає атуг у антигетьманських виступах є деяка неясність і раз на раз не проголошене ставлення до колишнього пакту з Денікіном. Це, як і союз Петлюри з Псьщею давало в свій час карти в руки для протигетьманської проитуєнерівської пропаганди.

Негативним явищем у кадрах є теж слабе потовнення молодими силами хоч і в меншій мірі, як у бувших учерівців. Говорю за Європу а не за Америку, де існують значні організації гетьманської молоді. Про те певний приплив молоді в останніх часах є помітний бо, як я вже згадував, є певна генерація молоді, яку більш цікавить державництво, а не перманентна революція і у якій переважає розумовість над емотивністю, бо в самій ідеології гетьманства є більш раціональності ніж душевності.

Нині націоналізм «є в моді» як колись (в 1917-их роках) був в моді соціалізм. Як тоді, після упадку царського режиму, до соціал-демократів і соціал-революціонерів почали масово записуватися люди, які часто перед тим поняття не мали про ці партії і ні по своєму стану, віку і переконанням не мали нічого спільного з соціалізмом і революцією, — так і тепер після росторощення Версалу, після поступового маршаразму і тихої смерті Ліги Націй, і після змиршавення і занепаду демо-соціо-лібералізму, які впали під ударами нової націоналістичної ідеології, до націоналізму спішно приєднуються осібники, які ще рік тому мали справжню відразу до націоналізму і де тільки могли поборювали його прояви в українськiм суспільстві. Тому не слід дивуватися, що і український націоналістичний

дух, коли стає привабливий і доступний до чорби переживає (а може і переживає вже) кризу із якої або вийде очищений при першій пробі, або згратить свої головні елементи — пробойовість і ідейність ростопившись у масі приплентачів і карєристів, які його розводнюють.

Отже нині націоналізм із стану революційності переходить в стан «офіційної партії» з усіма позитивними і негативними рисами цього моменту.

В свій час (20-ті і 30-ті роки) український націоналізм носив всі ознаки революційності. Позитивною ознакою в нiм, так як і у Гетьманців, була наявність випрацьованої ідеології яку проголошував у «Заграві» і «Вістнику» і ряді своїх книжок Др. Д. Донцов. Організацією провадив енергичний і маючий авторитет в організації полк. Е. Коновалець. Другою позитивною ознакою цієї організації (О. У. Н.) було те що крім праці на еміграції боротьби проти Польщі йшла на території Галичини — себ то на своїй землі, хоч і під чужою владою. Тому сама праця не сла характеру чинної боротьби, бойової, часто чисто революційної праці. Згадаю при цьому, що Галичина не пережила революції 1905 року і тому ходом історичної законності мусила особливо відгукнутися на революційні кличі. Тому націоналістична революція захопила значні кадри української молоді, для якої дійсно були «не страшні кайдани, солодка тюрма» і яка жертвенно несла своє життя і свободу на вівтар боротьби. Негативною стороною була нелегальність організації, яка керувалася із за кордону і звязала з цим необхідність конспірації, що при добре організованім поліційнім і розвідочнім апараті Польщі часто вело до того, що організація була значно більш законспірована від своїх ніж від чужих. Але це є зви-

чайна небезпека кожної революційної організації. В свій час соціал-революціонери мали теж своїх Азефів. А контр-провокавторство здебільшого лише заплутує справу.

Другим пробілем було у націоналістів недостача як раз тих ексконтантів сороколітників, що є у університетів і у гетьманців, Молоді бракувало тих елементів, якіб з її воєнного запалу у жертвенності могли формувати військового вишколення (хоч би і в скромних межах і при першій можливості) бойовиків. Недавні події на Карпатській Україні це виявили в дуже болючий спосіб.

Тепер Організація українських націоналістів переживає певну внутрішню кризу, причини якої почастіш криються і в тім що після упадку Польщі організація лишилася без звичного терену і получилося дивне переміщення тих хто працювали в Краю і тих хто керували діяльністю із за кордону.

Будуче покаже як український націоналізм переживе цю кризу з одного боку, і розведення непевними і несталими елементами з другого боку.

Це є в коротці ті українські організації, які стоять на щаблі певної національної і політичної свідомості. Я перекоаний, що серед всіх цих угруповань є особи український патріотизм яких є безсумнівний і яких ціллю цілого життя є створення Української Держави. Але на жаль є також серед всіх цих груп і приплентачі і карєристи, що свої вигоди ставлять вище громадських і що ще гірше не раз прикривають свої далеко не похвальні вчинки ідейними мотивами. Таких людей по-менно треба безжалісно переслідувати всім свідомим українцям взагалі. а кожній організації зокрема. Бо-ж не даром казав Мусоліні на початках організації фаши-

стів, що «мала пляма в малій провінційній організації кидає велику тінь на весь центральний провід».

Тому часто доводиться спостерігати що пресловута «гризня» між окремими організаціями точиться не так в площі ідейній (бо для цього потрібно мати певну «рудіцію і політичну зорієнтованість, що розуміється мають лише провідні одиначі) як у взаємних закидах, що у вас мовляв той то і той то злодій, а у вас той то і той то зрадник. Це обвинувачення і то часто дуже поспішні, своїх ідеологічних противників у «зраді» є дуже характеристичне для націй, які довго не мали своєї державності. Коли на початках організації фашизму марксистски настроєні групи і дражнили своїх «противників *carne venduto* («продане м'ясо»), але цей вираз ніяк не несив в собі натяку на національну зраду.

Другою причиною «гризні» є також те що у всіх організаціях сильно прсремшані різні елементи, різних щаблів свідомості, різних каст, різного походження, різних расових первнів і різних понять про гідність і негідність. Я думаю, що в кожній ідеологічній організації представники «чистих ліній» охоче воліли би уникнути часто стерильної боротьби і облаювання противників, бо-ж це не є в характері ні нордійського психічного первня ні в звичаях дінарської верстви, але є дуже відповідним остійський психиці. І справді наш «аристократ» бридиться лайливої полеміки з противником, а наш «селянин-дінаець» завше має пошану до думки противника, хоч би він з ним і не годився. Тому шляхотніші і спокійніші елементи і радіб — придержати інші, але їм здебільшого це тяжко провести у «збірних організаціях» і гору часто беруть елементи, які

не вміють або не хочуть проходять емоції підпорядковувати державно-творчому думанню.

Отже ми бачимо, що у всіх існуючих угрупованнях є певні корисні елементи чи то кадри бундівських військових чи то кадри пробоєво-настроєної молоді, чи то інтелектуальні працівники, чи то просвітяне.

Провід який зуміє гармонійно використати ці елементи не мало прислужиться до справжньої державно-творчої праці не засліпленої партійними засобами, які в наші часи дійсно цілком «виходять з моди».

Споконвічні гасла Української Нації

«За Віру Християнську, за Землю Українську, за Дідівську славу»

Це гасло: «За віру, за землю, за славу» є тим двигуном, що поривав за собою нарід український на протязі цілої його історії і лише коли під цим гаслом, під цими трьома завданнями йшла боротьба — вона була успішна і державно-творча. Всі ці три гасла нероздільно між собою зв'язані і їх можна вважати виразом духу українського народу в його цілості. За ці гасла йшли і будуть йти і каста провідна-активна-державно-творча і каста пасивна-продуктотворча, підлегла.

Бо слід завжди пам'ятати що нарід у якого немає т. зв. «пануючої» ерстви і то своєї власної, створеної селекцією з найздібніших, найактивніших елементів так само не може бути нацією як і той що має лише пануючу верству а мас продукуючих немає. Як не може існувати держава без людности яка населяє певну територію так не може існувати і Нація без пануючої активної класи еліти, скажемо навіть раси.

Можливо, що в нашій випадку останній термін є навіть найбільше підходящий.

Історія нас вчить, що народ який

населює територію українських земель належить до хліборобської раси, яка з давніх давень міцно трималася землі і яка раса хліборобська була швидше здібна до оборони своєї посілости, до мирної колонізації ніж до завоювання. Але це — лише та база, та пасивна раса, яка по своєму характеру орієнтована на хліборобському і зв'язаному з цим індивідуалізмом не є державно-творчою. Лише згадавши де які факти з нашої історії з найдавніших часів ми побачимо, що над цими хліборобами завжди панували інші раси наїзників, даючи їм свою назву, як тільки створилася держава.

Вже Геродот згадує про Україну, називаючи її Скітія по назві пануючого народу скітів. Алеж скіти не були автохтонним населенням, вони прийшли кочовниками, завойовниками, які підбили миролюбних хліборобів субстратної раси і створили разом з ними державу, що і проіснувала до походу Дарія. В час війни персів зі скітами останні понищивши багато міст (між ними і Гелон) весь час відступали у степи чим утруднювали регулярним перським військам переслідування і можливість дати генеральний остаточний бій. Про те нині є очевидно, що війну виграли перси, бо з цього часу сама назва скітів, а тим більше скітської держави зникає. Відігнавши кочовників скітів перси спричинилися до сильного розвитку медітеранської колонізації (головне грецької) на українських землях, що повело до створення Боспорсько-Меотичної держави, що проіснувала майже 800 років — до готського періоду.

Маючи в собі первні кількох рас: Дінарської, Нордійської, Медітеранської і Осгійської український нарід мав завше задатки до творення своєї держави і то особливо в ті періоди коли у провідну верству виліміновувалися з самого народу чи посилювалися ззовні

нордійські первні. Субстратна маса населення, як я вже згадував, належучи у переважнім числі до Дінарської раси — хліборобського круга мала і має всі ознаки характерні цьому кругу: це є партікулярист зв'язаний з землею, з глибоко укоріненим почуттям власності на землю, яку він обробляє, і продукти якої є плодом його праці, він шанує жінку яко жати (магіріяхат) і яко господиню, він є патріот часто у вужчій сенсі територіальнім, і має нехиті до мандрування — «тричи переїхати все одно, що раз погоріти» — отже і до походів у чужі землі. Він має нехиті до муштри і до рівняння всіх під один рівень. Він має сильно розвинений культ предків, з якими нерозривно зв'язаний тоюж працею коло землі і наслідками праці яких він користується. Тому нехиті до руйнування і нищення того що зроблено попередніми поколіннями. Народи, що належать до рас мандрівних кочівників, мають сливе протилежні психічні ознаки: кочівник є в першу чергу колективіст зв'язаний не з землею, а зі своїм племенем і ватажком, почуття власності у нього мало розвинене хиба що до зброї і до середників їзди і лише колективне майно захищається. Жінка є в понятті кочівника раба і лише мужчина і то здібний до війни є в пошани. У кочівника не розвинений територіальний патріотизм, який заміняється любов'ю до свого племені. Мандрівне життя природно змушує до вироблення сліпого послуху і карності вождів. Культ предків існує і у кочівника, але він шанує головню слави вчинки своїх колишніх вождів Раси і народи кочівничого круга здібні до завойовання і до вслодіння над другими народами, але творені ними держави здебільшого не є тривкі.

Український нарід маючи в собі первні і того і другого круга

яке не раз творив свою державу, яка просперувала і розвивалася, коли існувала та необхідна рівновага у расовім складі між кругом оборонця хлібороба і завойовника кочівника, коли у провідній верстві переважали нордійсько-дінарські первні.

Оминаючи періоди прстоісторичні (скитське панування, Боспорсько-Меотійська держава, Готське панування, переходи різних кочових народів) ми бачимо у прикладі створення Київської князівської держави зразок посилення нордійського первня українського народу елементом пришим — варягами. Активна кров нордійських завойовників у сполучі з дінарськими масами дали дуже добрі в змісті державності наслідки: ролі були поділені цілком природно — народні маси мали змогу під захистом дружини князя спокійно обробляти землю і творити матеріальні цінності, медітеранські первні теж під захистом війська розвинули науку і мистецтва, а все це мало в собі нордійський завзятий характер, притягалось до княжих дружин і провідної верстви. Але очевидно втрати нордійсько-дінарської крові у походах і війнах були за великі і коли кров провідної нордійської верстви розводилася домішками дінаро-остійськими з властивим першим партікуляризмом і опортунізмом і egoізмом других почався упадок, межусобиці бляк одної сильної індівідуальності вгорі і нещастя і руйнування народнього достатку внизу. Далі татарське лихоліття на 3 століття спинило нормальний розвиток України.

Але в період козащини український нарід знова wielімінував з себе свою провідну верству, зложену знов же з войовничих первнів, що спочатку організувалася у Війську Запорозьким, а далі за часи Гетьмана Богдана Хмельницького створила і свою Козацьку

державу. Тут ми знова бачимо той самий розділ расових первнів і нову рівновагу між войовничими елементами і продукуючими хліборобськими. Знов під захистом козацтва Країна віджила, науки і мистецтва пішли в гору і нарід заспівав: «ой немає лучше, ой немає краще як в нас на Україні як немає ляха». З цих прикладів ми бачимо, яке велике значіння жало в нашій історії співпраця і розділ праці двох наших первнів войовничої державно-творчого і продукуючого хліборобського.

Слід зараз же зазначити, що ці дві раси, які творять основу нашого народу і його державности (остійська і середнеземноморська являються лише додатковими і у нас не мають такого державно-творчого значіння) дуже відрізняються між собою і то головне у своїх психічних ознаках: седентарна хліборобська і рухлива завоювницька. Ця різниця відбивається також і в мистецтві. Войовничі провідні верстви плекають у своїх творах те що підносить дух до боротьби і перемоги і їх виразом є героїчне мистецтво. Прикладом можуть служити «слово о полку Ігоревім», біліни, деякі колядки княжих часів, руми козацькі, деякі героїчні твори Шевченка з одного боку і ліричні т. зв. «народні» пісні що відбивають душевні переживання індивідуального характеру, деякі твори Шевченка, більшість творів наших поетів кінця минулого і початку нинішнього століття (Олесь Філянський). Ідологічний героїчний епос з одного боку і сентиментально-рустикальна лірика з другого.

Але хоч якось здається великою різниця цих двох верств, так тісно між собою злитованих в однім народі, виразником їх обох був Шевченко зі своєю амплітудою від садка вишневого коло хати до Гопти що синів свяченим ріке — існують споконвічні гасла

зрозумілі і потрібні обом верстам. Це є: «За віру Християнську, за Землю Українську, за Дідівську славу». Перший клич — за віру Християнську — спільний обом первням з тою лише різницею що войовнича раса прагне огнем і мечем поширювати свою віру поборюючи «невірних», а продукуюча хліборобська бажає без перешкод від зовнішніх ворогів спокійно практикувати і в разі потреби захищати.

Другий клич — за зомлю Українську — теж є зрозумілий і войовникам і особливо хліборобам: одним як гасло поширювання і закріплення меж землі української, другим як терен праці як ту земельку, що він в поті своєї сробляє і боронить до загибуні.

І терій — за дідівську славу — знов же є зрозумілий обом: у хлібороба є святі могили батьків і прадідів в завоювників є невмируща слава предків.

Тому коли боротьба йшла під ними трьома гаслами і до того її очолювали сильна індивідуальність вождя, якому всі корилися «хто всім верховодив» — була перемога і держава існувала. Як тільки боротьба починала йти не під всіма цими гаслами, як тільки з них випадав хоч один клич, одне звено — зачинався розбрат і нехить до акції або одних або других.

Так в часи княжих усобиць війн між різними феодалами субстратна верства не мала ніякого інтересу битися з єдиноплемениками і одновірцями лише за славу того чи иншого князя, коли земля не була об'єктом що треба боронити від степових наїздників, а лише «уділом» того чи иншого князя, який для «чорного» люду був один вартий другого. З другого боку воювати за землю без конкуренційної слави було за мило для князів.

В наслідок порушення звен гасла, яке об'єднувало дух цілого у-

українського народу як з хліборобської так і з войовничої раси сталося ослаблення і татарське завоювання. Як завше буває у випадках поразки провідна верства найбільше потерпіла і була майже знищена, а нарід опинився у невинних обставинах, коли «витоптала орда кінцями маленькі діти».

Оминаючи період литовсько-український, звернемо увагу на дуже поучуючий для нас період створення Козацької Держави. Тут маємо зразок того як український народ видвигнув свою власну войовничу касту, яка пізніше відвоювала землю українську для свого народу і стала на ній «панувати, здобувати і славу і волю» і справді на протязі XV—XVII століть активніші елементи нашого народу групуються круг своїх атаманів, які мали всі традиції лицарів-войовників, як Байда Вишневецький, Косинський а пізніше ціла низка гетьманів запорожських, які не лише приборкували татарських наїздників але і «сбкурювали димом козацьких мушкетів» Царгород і боронили перед Польщею свої права і вольности.

Колишнє запорожське гніздо козаків здобичників і «лицарів фортуни» поступово перетворилося у справжній Православний Лицарський Орден, який навізуючи свої традиції до Князівського лицарства стояв на тих самих незрушних гаслах Української державности: «За віру християнську, За землю Українську, за Дідівську славу». Запорожжя стало тою школою войовничого духа, яке втягало в себе всі активні елементи всіх тих що хотіли і слави і волі. Тому запорожське козацтво мусіло завжди бути активно нападаючим, завоювальним і тим самим активно оборонним проти всіх ворогів і хрещених і нехрещених. Так відродилася виступаючися з цілого українського народу своя

провідна войовнича каста, що і створила під булавою Богдана Хмельницького свою незалежну козацьку державу — націю.

Під захистом цієї войовничої касты на Україні формувалася інша еліта, яку ми моглиб назвати сучасним терміном «інтелігенція», яка надзвичайно спричинилася до розквіту нашої науки і мистецтва. Ми знаємо що діти козацької старшини скінчивши Київські або інші високі школи, мусіла відбутися свій бойовий стаж і на заповіджжю. Тому ми не можемо провести виразу межі між козацтвом — тодішнім лицарством і інтелігенцією: Козак був і хліборобом і інтелектуалом і лицарем войовником.

Отже у XVII віці Україна мала знов ці два необхідні для створення держави елементи: народ хліборобів і козаків-войовників, мала і третій необхідний елемент сильних провідних індивідуальностей в лиці гетьманів Сагайдачного, Хмельницького, Мазепи.

І знова всі три принципи: за віру, за землю і за славу об'єднували всіх. Але войовнича каста не встигла цілком кристалізуватися, гай за багатомісячє її благородної крові у війнах з «хрещеними і не хрещеними» сусідоньками мисими. Тому після смерті Великого Богдана почалися знова «княжи усобиці» цей раз між претендентами на гетьманську булаву. І це зрозуміло: зі споконвічного гасла випало одне звено «за віру», бо москалі були гоїж віри і гасло це могло бути обернене лише проти поляків і турків, а з політичних міркувань не раз треба було це гасло залишати, вступаючи в союз проти єдиневірної Москви то з поляками (Виговський) то з турками (Дорошенко) то з шведами (Мазепа). Тому мола козацька еліта поступово занепадає рід зовнішніми ударами і від потрібного гасла «за віру, за Україну, за дідівську славу» лишається лише останнє «за

славу» аж доги, доки «хоч пропало військо запорожське не пропала слава.»

Разом із занепадом провідної державотворчої войовничої касті занепадає і дух нації, а залишається лише душа народу, який знов пережив нову руїну цупко тримаючися землі і черпаючи з неї свої душевні сили.

XIX століття характерне тим, що нарід український лишився без провідної войовничої державотворчої касті. Окрім одиниць, як Капніст, Рєпнін, Закжевський, Лизогуб і деякі другі, що лишилися останніми представниками тої козацької еліти, що прагла політичної і державотворчої праці і ще в часи Наполеона хотіли відродити деякі козацькі вольности, головна маса українського суспільства (особливо в другій половині XIX століття) звернула свої сили на працю культурно-освітню серед народу і більше дбала, аби заховати прояви народности, народної окремішности ніж державности.

Нову добу творення провідної войовничої касті започаткував Шевченко. Він відродив із забуття всі три гасла: За віру християнську, за Землю Українську, за Дідівську славу, бо він багато знав того, що ми давно забули. Феномен появи Шевченко не можна пояснити соціальними чи економічними причинами і найгострійше прийняти його як Богом даного пророка, який знав що було з українським народом, що є і що буде.

Всі три споконвічні гасла виявлені у його творах: За віру Християнську в її чистому вигляді він веде боротьбу проти клерикалізму державної чужої церкви. За землю Українську — це є лейт-мотив його творів у всіх нюансах від «Садок вишневий коло хати» до «я так її люблю... за неї душу погублю». А дідівська слава відроджена у найліпших його поемах про козаків.

Отже він знова підняв прарор з

цима трьома гаслами, трьома принципами, в яких втілюється дух української нації.

Але він був один. В його часи йшов не державотворчий процес, бо не було войовничої касті, а процес абсорбції решток еліти народною хліборобською масою, коли провідна верства замість того, щоб кликати нарід до державности і перемоги, сама йшла в нарід, верталася в хліборобську масу і розпускалася в ній. А нсва еліта революційно-соціалістична йшла не під нашими споконвічними гаслами а як раз проти них всіх затроєна демо-ліберальним соціалістичним матеріалістичним світоглядом кінця XIX віку. «Передова» молодь і ліберально настроєне суспільство вважало віру християнську за пережиток середньовіччя, за реакційність, за біготизм, як їх тому тонко і підступно вчили жидо-демо-масонські ідеологи. Бо цим лжеучителям йшло головне про те, аби позбавити наш нарід його споконвічних моральних засад і щоб тоді «за лакомство нещасне», за 8-годинний день і прочі соціалістичні блага підманювати нарід. Ім треба було за всяку ціну знищити «релігійну нетерпимість» (зруйнувати віру християнську), щоб наш нарід полюбив і не займав одного зі своїх найнебезпечніших ворогів — жидівство. Граючи на вроджених поняттях лицарскости і його принципи, що слабого треба захищати і боронити, жидівство вщепляло ідею, що їх як гнаних і переслідуваних (?) треба любити і захищати. Діставши в свої руки в часи комунізма владу жиди скинули цю маску і показали себе своїми звірствами і катуванням українського народу перед цілим світом. Отже їх гасла були: «віра це опіум для народу», «чорне середньовіччя», «опора царизму» і т. д. Це були на жаль ті гасла, в яких виховувалася і наша провідна інтелігенція. Замість «за ві-

ру» — було «проти віри». Отже перше зveno було замінене протилежним.

Друге гасло «за землю українську» було розщеплено на двоє і граця «провідної» інтелігенції велася фактично проти цього гасла.

Гасло «за землю» таке зрозуміле хліборобу партікуляристу, за ту землю, що він споконвіку вважав за свою власність і яку боронив до загину, за яку тримався на протязі тисячеліть, — це гасло перетворилося у соціалізацію землі, себ то в кінцевім зміслі вивласнення її. Гасло «за землю» проклямоване нашими революціонерами соціалістами стало свідомим або не свідомим обманюванням наших хліборобів власників. В часи большевизму це привело до соціалізації землі, до колгоспів, до голоду. Це не було також горде гасло войовничої провідної князівської чи козацької еліти, що меchem украювала межі землі української аби субстратна верства могла обробляти цю ніким не дану їм самим кровію і цотом полити, а костями засіяну землю. Отже в це гасло «за землю» таке зрозуміле хліборобу партікуляристу було вкладено цілком протилежний зміст, бо гасло соціалістів це фактично «за соціалізацію» себ то вивласнення землі. Цей принцип доведений комуністами до абсурду з їх колективизацією селянської приватної земельної власности дав жахливі наслідки — голод, запеклий опір хліборобської верстви і повний занепад сільського господарства.

Над соціального демократизму і лібералізму йшов ще далі в цьому гаслі, бо і другу частину гасла «за землю **Українську**» себ то за Україну в розумінню Української держави було поборюване тодішніми колами. Українська самостійність!? — та цеж реакційне гасло звірячого шовенізму бож всі народи брати і лише злий царь

російський не дає братньому московському народові створити іділічне співжиття москалів і українців. Так приблизно під впливом жидівських і московських «передових кол» мислили ті, що мали вести український нарід до державности і перемоги. Гасло «за землю українську» було замінене гаслом «за вашу і нашу свободу» або «за поглиблення всеросійської революції».

Даремно перестерігав Шевченко «кохайтіся чорноброві та не з москалями», але наші «чорноброві» соціалісти не слухали цієї поради і кохалися з «великим свободним російським народом». Правда, чулися поодинокі голоси, що нам треба мати свої політичні партії, свою думку, своє прагнення держави, але взагалі наша інтелігенція кінця минулого і початку цього століття йшла переважно у російській або інтернаціональній соціалістичній партії.

Отже і друге гасло «За Землю Українську» відпало, а до того ще й було поборюване. Наслідки цього з нам відомі.

Третє гасло «За дідівську славу» теж майже цілком вивітрилося з нашої інтелігенції, бо в колах «ліберальних і передових» вважалося навіть ніяковим згадувати за предків, тих «славних прадідів великих» від яких лишилися «нащадки погані». Вважалося дивним згадувати якихось дикунів, що лили людську кров як воду, бючися за такі реакційні гасла як за Віру християнську, за землю українську, за дідівську славу». Подумайте наші предки навіть оспівували проти всіх гуманітарних правил таких злочинців як Перебийніс, що «рубає мечем голови з плечей, а решту топить водою» замість того, щоб лагідно чекати доки «згинуть наші вороженьки як роса на сонці». Все що тичилося до славних наших родів, до їх культу і вславлення здавалося при-

наймні комічним, а вже безсумнірно реакційним. Нащо слава, коли всі люди рівні? Нащо висуватися з маси, коли маса це є верховний володар? Які гам дідівськи слави, коли «ми новий мір собі збудуєм».

З таким багажом політичних державногворчих ідей і порвавши з усіма традиціями духа українського народу, оплювавши і відрікшись від всіх трох споконвічних гасел нашої нації, ввійшла наша «провідна інтелігенція» у ХХ-е століття.

Це передбачав Шевченко, бо бачив як «гірше ката свої діти її роспинали», не дарем кликав «схамніться, будьте люди, бо лихо нам буде». Та ч! з нього самого зробили «Кобзаря» трохи не мірника, що птаче десь під тином над безталанною Ненькою Україною. Отже зрозуміло, що збулося його пророцтво, що Україну злі люди присплять лукаві і в огні її окраденою збудять». Тут що не слово то одкровення. Не про **прямих** ворогів згадує пророк, а про тих лукавих, що служать тому лукавому, від якого ми Бога молимо, аби нас ізбавив. Не про тих розуміється тут іде мова, що покрали наші економічні багатства і матеріальні здобутки, а про тих, що обікрали Україну з її духовного майна — Віри християнської, землі (держави) Української і Дідівської слави. А коли запалав вогонь світової війни, то збудули її не цими споконвічними гаслами, а чужими, накиненими ворогами нашими, жидами і москалями. Що сталося відомо. Знаємо і виправдання» народ мовляв не дозрів ще до державности. народ був несвідомий, народ не хотів іти за нами. А я скажу, що як раз доказом свідомости народу і було те що він не хотів іти за тими, хто не знав куди його вести, за тими, що забули ті гасла, які народ ще добре памятав.

Нині настав момент знова під-

нести ці три гасла: «За віру християнську, за землю українську, за дідівську славу».

Бо наші вороги **жидо-московські комуністи** є проти віри.

Бо **жидо-комуністична Москва** забрала землю від хлібороба і державу від Української Нації.

Бо Москва бореться з усім, що нагадує дідівську нашу славу, руйнуючи наші історичні **пам'ятки** (Михайловський собор), гаплюючи **пам'ять** наших славних **гетьманів** і крадучи собі наших **князів великих**, граючи на вкраденім Петром першим імені Русі. Бо **пам'ятник Шевченку** будує жид не як пророку нашому і нашого визволення з під Москви, а як ватажку пролетаріату!

Отже боротьба проти московського панування, проти комуністів, проти **жидів поганих мусить** іти знова під цими гаслами:

За віру християнську!

За землю українську!

За дідівську славу!

Традиції державного устрою

і ерархії

Гасло: «За Віру Християнську, За Землю Українську, За Дідівську Славу» дає нам зрозуміти один з проявів духа цілого українського народу і який висловлює прагнення як «касти плуга» так і «касти меча», являючися виразом державотворчих первнів української нації в її цілому. Коли з цього гасла випадало хоч би один з постулатів, воно переставало задовольняти всі здорові елементи і це було ознакою, що в провід входили не державотворчі, а державноексплуатуючі расові первні.

Е ще інше гасло, яке не раз очолювало боротьбу українців — це є «За права і вольности». І дійсно мало є народів у яких з прадавніх часів так сильно розвинене є почуття права і пошани до волі.

Субстратні маси українського

народу, що переважно належать до динарської раси хліборобського круга мали споконвіку дуже сильно розвинені поняття права, законності і розподілення прав і обов'язків такі питомі і необхідні для осілого працьовитого народу. Нарід український завше прагне і дбає за те, щоб «все було по закону», «так як годиться» згідно з його поняттям про людську гідність і справедливість.

Керуючи провідні верстви головне з переважними динаро-нордійськими расовими первнями міцно трималися на своїх провідних становищах і мали пошану і послух ширших народних мас лише тоді, коли вони були не завойовниками або захватчиками влади, чи лише експлуатували продукуючі верстви, а виконали своє призначення: поширювали і захищали межі України від зовнішніх ворогів і давали порядок і змогу спокійно жити і працювати під охороною права і хоч би й суворих але справедливих законів народньому субстрату.

Поняття справедливого розподілу обов'язків всіх елементів головних расових первнів нашої нації вело завше у всі державно-творчі періоди до установаження строкої гієрархії при якій виразно фіксувалися права, привілеї і праця і відповідальність різних груп суспільства.

Розглянемо, які групи суспільства існували на протязі історії.

Оминувши періоди протоісторичні, про які не маємо власних історичних свідочств — період панування скітів, часи існування Боспорсько-Меотичної держави, Готської і часи переселення народів, спинимося на добі Київській князівській.

Головою цілої держави Русі і цілої України і то більш морально ніж правно був **Великий Князь**. Основною прикметою Великого князя і його головний епітет це була **мудрість**. Морально це була най-

старша і найвища особа на цілій Україні, як в XVIII. віці у розділеній на велику кількість князівств і королівств був король Пруссії або імператор Австрії. Від IX. до XII. віку було лише одне Велике князівство у Києві. Пізніше побіч його створилося **Взлікоз Княження Ростов-Владимир-Суздальське** і **Велике Княження Галицьке**, але Київське велике, князівство існувало і далі. Тенденція до об'єднання Галицького і Київського князівств існувало завше, в той час як ворожнеча між Києвом і Суздалом (пізніше Москвою), чим далі тим більше загострювалася. Але навіть королеві Данилу Галицькому не пощастило об'єднати під своєю рукою (1263) Київські і Галицькі землі. Крім Великого Князя і його Великого Княження були **Князі** без титула «Великий», які володіли тими чи іншими землями і містами (Князівство Волинське, Турово-Пінське, Чернігівське, Переяславське і др.). Князь виявляв з себе голову і начальника війська в тій чи іншій землі (уділі) і мав як осідок головне місто, напр. Курськ, Чернігів, Новгород-Сверск, Переяслав тощо. Князь же грав ролю найвищої судді, збирав податки, боровив край від ворогів, протегував церкві і взагалі дбав за військове і мирне життя краю. Влада його над військом, населенням і землею вважалася власністю його роду і була спадкова. В своїй землі він був незалежним від Великого Князя і лише в разі спільного походу чи оборони цілого краю давав своє військо і гроші на спільну акцію.

Князь Підручний, або князь з чийої волі був залежний від сильнішого князя був васалом, що управляв дорученим йому меншим уділом або частиною території, яку йому давав Князь, щоб він керував нею «на всій своїй волі», але щоб був слухняним і допомагав в разі потреби старшому над ним Князю.

Так напр. Роман Великий Галицько-Волинський посадив у 1203 році у підупавший в ті часи Київ Князя Інгуара «на всій своїй волі», себ то як свого заступника, але титул Великого Князя залишився при князі Романі.

Князь не був абсолютистичним монархом як у східніх народів. У всіх важливих справах він радився зі своїми Старшими Боярами, Старшою Дружиною а в разі потреби скликав Віче. **Старші бояре** не жили при особі Князя, а в своїх маєтках управляючи їми як незалежні феодалі; вони підлягали князю і з поміж найбільш досвідчених з них князь робив своїх «тіунів» — вищих урядовців.

Старша дружина складалася з найближчих до князя військових, які жили при князі, складаючи його двір і несучи високі цивільні функції в час миру і головний штаб в час війни. І Старші бояре і Старша дружина складалися з особливо досвідчених державних і військових мужів і найвірніших слуг князя, з якими він радився і з яких вибирав своїх відпоручників — і в разі війни командування військовими відділами.

Дружина або військо взагалі — військова кляса мала боронити край під проводом Князя і Старших бояр і Старшої дружини і сотників, ходити у завойовницькі походи, а в час миру піддержувати внутрішній спокій і порядок. В разі особливо важких політичних рішень, або коли князю треба було знати думку і настрої військової касті, дружину скликалося на Віче.

Міста мали з давніх давен своє самоурядовання і були особисто вільні. В разі нападу ворога міщане мусіли допомагати Князю і дружині в обороні міста, а в разі походу в чужі землі могли коли хотіли допомагати князю грішми і людьми. В містах завше зберігалися хоч би й частинно старі незалежні від князя посади (як напр.

«Тисяцьки»), що існували ще задовго до християнських часів. Були і цілком вільні міста, що не мали князя а управлялися виборними «Посадськими», Купецтво і ремісництво матисвою організацію, що пізніше перетворилися у цехи. Міщане були особисто вільними.

Селяне, або «Смерди» були особисто вільними і обробляли свою і княжі землі під охороною військової касті. Вони платили податки князю, іноді містам і монастирям. Могли вступати до війська і ходити разом з дружиною князя у походи. Цікаво підкреслити почуття відповідальності, яке мав князь і дружина до цих т. зв. «чорних людей»: коли під час бою опіканому в «Слові о полку Ігоревім» дружина і князь могли рятуватися втечею на конях Ігорь сказав: «Отже побігнем, утечем сами, а чорних люди оставім то от Бога ни буде гріх, сих видавши поидем. Отже или умрем, или живи будем на едином місті. І та рече вси сосідома з коней і пондома буючися».

У протилежність вище-згаданим вільним станам в часи Князівської Київської держави були і невільники раби, або «Закупи», що мали або обмежену особисту свободу або були повною власністю свого пана. Це були або полонені взяті у походах, або свої такі люди, які чи за борги, чи за які інші переступлення законів оберталися у рабів чи то довічно чи то на певний час. Положення рабів мало чим відріжнялося від положення вільних слуг і поводження з ними було звичайно добре і цілком людяне.

В період українського відродження в часи Литовсько-Руської держави залишилися більш менш ті самі стани, які відповідали тодішнім загально-європейським, але з нашими національними відзнаками.

Великий Князь був дідовий принципний власник всієї землі у

державі, яку роздавав т. зв. правом «денним» своїм лицарам за їх послуги перед державою. Влада Великого Князя була спадкова і вважалася власністю його роду і в силу традицій була дуже велика з певними рисами патріархальності. У XV. віці українці хвалилися перед поляками, що їх володар є «дідичний, а у ляхів лише виборний». В литовську добу влада Великого князя була зв'язана з містом Вільно. а «Княження Київське», як один з титулів Литовського князя.

Пани Рада складала групу найбільших магнатів і землевласників довкола свого сюзерена — Великого князя. Вони мали всю повноту політичних прав і без їх поради і згоди Великий Князь не робив фактично нічого поважного. До Панів Ради належали частинно особи з старих княжих родів (напр. князі Острожські, Гольшанські), а почасти і нові, що вийшли на гору з рядів дрібнішого боярства, особливо у непевні роки 1432—1440 (напр. Радзівіли, Сапіги), а також і нащадки литовських не князівських родів (напр. Гаштолди). Пізніше після Люблинської Унії (1569) Пани Рада під польським впливом перетворилися у **Сенат**.

В **Сенаті** мали право засідати всі особи духовні від єпископа (включно) в гору і всі, що мали рангу Воєводи або Каштеляна, а крім того і коронні урядовці (королівські ловчий, крайчий, мечник, сідельник, постельник, подчаший, і др.). Всі ці урядовці набиралися з рядів вищих магнатів чи Панів Радів, як в Київсько-княжі часи тіїни з Старших бояр і Старшої дружини.

Крім великого Князя, Панів Радів (Сенату) в Литовсько-Руському періоді лишилися **Князі і Пани**. Це були почасти нащадки Рюриковичів і Гедіминовичів, що були сильно занепали, почасти нові роди, що піднеслися з давнього боярства.

Пани і Князі не грали значної політичної ролі, але були майже незалежними від центральної влади у своїх землях, з яких кожна жила по своїм законам і звичаям. Ці місцеві закони респектувалися і Великим Князем. З Князів і Панів набиралися провінціальні урядовці: старости, повітові підчасі, повітові ловчі, крайчі і др.

Після унії з Польщею (1569: Пани і Князі мали право вибирати і посилати послів до сейму. Вони творять верству заможнішої шляхти-феодалів і їх звуть «Зем'яне».

Бояре Панцирні і Путні відповідають дружині старо-київських часів. Це є вінськова каста, яка має за свої заслуги наділи землі і які в мирні часи сидять на своїх маєтках. Це є фактично лицарська каста, обов'язком якої є боронити свій край і ходити з князем у походи. Пізніше з них розвивається у XVI. ст. Шляхта.

Міста є зовсім автономні, не залежать від Князя чи короля і управляються на основі Магдебурського права. Це право сприяє створенню з заможніших мійських родин певної патріціанської провідної верстви, яка і керує містом через своїх виборних представників. На чолі міста стоїть **Війт**, а його магістрат складають **Бурмістри і Лавники** (Присяглі). Міщане є вільні і організовані у **Цехи** або Корпорації (цехи шевський, шаповальський, кравецький, різницький і т. ін.). Цехи мають свою організацію: Майстер, Підмайстер, Ученик і фах переходить звичайно спадково, так що утворюються цілі роди шевців, кравців і т. д., які професують те саме ремесло, що сприяє удосконаленню продукції.

Стан Рабів поступово зникає, але нагомість положення **Селян** поступово погіршується і вже немає мови про лицарів з селянства як в княжі часи — напр. Микола Селя-

нінович., Крім податків селянам доводиться працювати певні дні на пана або князя і чим далі усилювалися польські впливи, тим більше селяне втрачали свою особисту свободу і від XVI. віку поступово перетворюються у кріпаків. Правда на Україні селян обівернула у справжніх рабів-кріпаків лише Катерина Друга, яку за це нарід і згадує «Катерина вража мати, що ти народила Край веселий степ широкий тай занастила». Це вилучення селянської субстратної верстви з особисто вільного життя вело до постійних повстань, бо неволя у всіх її формах є неспосна для українця, а до того всі елементи, що прагли волі і рівних прав йшло на січ, де вже селекціонувалася нова військова, войовнича провідна каста — козацтво.

В Козацькій державі, що повстала, під булавою Богдана Хмельницького після революції 1648. року і що носить найбільш національний характер, помічаємо зараз же поворот до прадавніх традицій. Сам Хмельницький не раз зве себе спадкоємцем Київсько-князівської держави — Монархом Руським, а свою державу Козацькою Нацією. Це той період нашої історії, коли найліпші перації дінарьської, нордійської і медіторанської раси виселекціоновані з самого українського народу створили власну державу, показавши, що «Гей не дивуйте добрії люде, що на Вкраїні повстало», сформували свою провідну войовничу верству, що давала під захистом своїх шабел працювати вільному народу, як в пісні співається: «На горі тай женці жнуть, а долом долиною козаки йдуть». Явище Козацької Нації держави з її мілітарно-цивільною організацією є суто українське і з її традицій ми можемо черпати багато чого для державного будівництва і досі і на далі.

Де що з принципів козацького

державного устрою відродилося і в сучасній Німеччині звичайно у модерних формах: як у нас в свій час Київська Академія і Січ були школами козацького лицарства так і в Німеччині Гітлера ми бачимо Орденсбурги, які плекають дух нового німецького лицарства. Як всюди у націоналістичних тоталітарних державах ми бачимо тенденцію поставити військово клясу у найліпші, скажу упривеліюване становище, підносячи у протилежність демократичним устроєм, де військового вважали трохи не за ката і різника, пошану і вдячність до войовника, як до оборонця — так і в Козацькій державі поняття Козак — вояк стояло на високому щаблі і на звичаях і поведженні козацького лицарства взорувалися посполіті. Терміни «козацька вдача», «Козацьке слово», «Козацькі звичаї» були синонімами чогось вишого — лицарського. Де що подібного знаходимо в поняттях Японських Самураїв цього далеко-східного козацтва.

Устрій Козацької держави відповідав у загальних рисах устрою Княжої доби, але зі значно більшою концентрацією влади.

Головою держави був **гетьман**, обраний всім військом Запорозьським. Гетьман командує військом сам, або через призначених йому вищих військових заступників. Він призначає вищу старшину, його суд є найвищою інстанцією і не має апеляції. Коли гетьман в одізді або не може сам командувати чи походом чи крайом він призначає «Наказного Гетьмана», або «Гетьмана на той час». Часом наказного гетьмана або «гетьмана на той час» обирають самі козаки, або старшина козацька доки не буде обрано справжнього гетьмана. Напр. Виговський, після смерті Богдана Хмельницького і до того як мав підрости Юрій Хмельницький, Дунін-Барковський в часи між

Самойловичем і Мазепою, Полуботок. Вже починаючи з Гетьмана Сагайдачного влада Гетьмана є дуже велика, досягає свого zenіту в час гетьманування Хмельницького і втримується до поразки Мазепи (1708).

Про те завжди згідно з традицією у всіх важніших справах Гетьмани радилися зі старшиною, а у особливо важких випадках скликали Раду.

Найближче до Гетьмана стояла Військова Старшина або **Генеральна Старшина**. До Генеральної Старшини належали всі **Полковники**, а потім і всі вищі державні урядовці: Генеральний суддя, Військовий писарь, Генеральний обозний і т. д. Судия належать з духовних осіб Митрополіт і Єпископи. Генеральна Старшина складає рід ближчої ради при гетьмані (як Старша Рада чи Старші бояри в часи Київського князівства або Пани Рада в час Литовсько-Українського періоду. Коли після Полтавської катастрофи влада Гетьмана (починаючи від Скоропадського) набирає чим далі тим більше лише репрезентативного характеру, тоді Генеральна Старшина (обмежена пізніше «Малоросійською Колегією») набирає більш значіння і фактично править Україною.

Полковники виявляють з себе Гетьманів у мініатюрі, як в час Київсько-князівського періоду були князі окремих земель. Полковники командують в час війни своїм полком, а в час миру управляють своєю територією званою теж Полком по назві головного міста. Вони призначають сотників і свою Полкову старшину: Полковий писарь, Полковий обозний, Полковий суддя і др. В часи Козацької держави Україна поділялася на такі військові і адміністративні одиниці — Полки зі своїми адміністративними військовими і судовими апаратами: Стародубський, Чернігів-

ський, Глухівський, Київський, Придубський, Переяславський, Лубенський, Миргородський, Гадяцький, Полтавський, Ніженський, Чигиринський, Корсунський, Білоцерковський, Вінницький, Браславський, Канівський, Черкаський. Правда що кількість полків часто мінялася в залежності від політичних і воєнних обставин.

Нижча Старшина: кожен полк і військово і адміністративно поділявся на сотні, які мали теж свій адміністративний, військовий і судовий апарат. Сотники спершу були виборні, а від 1715 року призначалися Полковниками. Вони мали в межах своєї сотні таку саму владу, як Полковники в Полку, а Гетьман в цілій Україні. Тут як це відповідає нашим градіціям бачимо дуже виражену децентралізацію. Цим принципом не слід нехтувати і в будучині. Сотник має голос лише в справах своєї сотні і Полку, до якого його Сотня належить. Він призначає сотенну старшину: Осулів, Десятників і нижних підстаршин Бунчучних, Знакових і Військових Товаришів. Ці три останні категорії мало між собою різнилися в правах і обов'язках. Звичайно це були або сини визначніших козацьких родин, або старі заслужені в походах козаки, для яких приналежність до Бунчучних, чи знакових є окремим відзначенням. Це є ті кадри з яких обирається або призначається Полкова і навіть Генеральна Старшина. Всі Військові Товариші творять як би гвардію — еліту війська козацького. Вони складають почесну варту при особі Гетьмана, присутні на урочистих прийняттях, парадах і додають блеск Гетьманському двору. Ім же довірялися особливо важні доручення. Практично у Військових Товаришах могли бути діти старшин від сотника в гору, а інші мусіли це право собі заслужити.

Козаки виявляють з себе військо-ву касту вільну від податків, але зобов'язану в разі війни на свій кошт нести військову службу (це заховалося у Козацьких областях Донське військс, Уральське, Кубанське і др. до революції 1917. року). Козак мусів мати свого коня, свою зброю, свій військовий одяг і т. п. і бути завше готовим до війни. За це козаки мали певні економічні привилеї (крім того, що не платили податків) як напр. гнати горілку без мита. Земля є власністю козака лише при умові ефективного виконання ім військової служби. Козаки мали право забирати голос на загальних Радах напр. при виборі Гетьмана. Згодом козаки на Україні перетворилися у вільних селян, які ніколи не були кріпачами, а багато військової старшини стало дворянами.

Підсусідками звалися селяне, або зовсім звільнені від державних податків, або які платили ці податки у зменшеній мірі. За це вони мусіли допомагати економічно козакам у несенні військової служби, що стало необхідним після сильного збіднення краю під час Руїни. Підсусідки були особисто вільними.

Селяне платили податки державі і відробляли певну працю для старшини. На протязі XVIII. віку селяне чим далі тим більше мусіли працювати на старшину і на панів і їх особиста свобода поступово обмежувалася. Про те панщина на Україні ніколи не переступала 2 дні на тиждень і правс вільного переходу, а також в разі війни запису у козацькі реєстри залишалося на протязі цілого існування Козацької держави. До закріплення Катериною у 1783. році селян не могло бути і мови про продаж чи купівлю селян, що було проти всіх українських переконань і звичаїв.

Міста як і в князівську добу так і в чини Козацької держави були

цілком автономні і підлягали лише Гетьманові і то більш номінально. Більшість міст зберегло своє Магдебурське право, але Гетьман затверджував вибори Війта, надавав містам цевні привилеї, дбав за їх додержання і прикрашав міста церквами і іншими будинками громадського значіння. Інсді між гетьманом і містом існувала мовчазна згода проти військової старшини і він зтримував її сваволю.

Міщане завше були особисто вільні і лише платили податки або різні мита. Міст «на повнім праві» було в Гетьманщині 12: Київ, Переяслав, Полтава, Ніжин, Чернігів, Стародуб, Козелець, Почеп, Погар, Новгород-Сіверський, Кролевець і Мглин. Інші міста мали обмежену автономію і управлялися так званім Ратушним правом, але в них фактично командували дотичні Полковники, або магнати. В силу того, що в містах всю владу по Магдебурському праву виконували як завше кілька патріційських родин це право довго боронило наші міста перед денаціоналізацією. Видадтні міщанські роди довго боронило наші міста перед денаціоналізацією. Видатні міщанські роди довго були суто українські і лише після того як царь Микола I скасував «Майдеборію» наші міста почали сильно русіфікуватися (після 1835. р.). До того міста мали свою міліцію і городових козаків. Разом зі скасуванням Магдебурського права занепали і наші цехові організації про які згадує ще Котляревський: «Цехи різницький, коновальський, кушнірський, ткацький, шаповальський...» Це дуже сприяло жидівському захопленню економічного життя в містах.

*

З цього короткого огляду, матеріали до якого мені ласкаво подав пан Др. М. Антонович, ми бачимо як на протязі цілої нашої історії,

як тільки створювалося в тій чи іншій формі українське державне життя (в трьох епохах — Київський,

Литовський, Руський і Козацький) зараз же організувалося цілком певні і традиційні стани:

Беликий Князь (дідичний)	Великий Князь (дідичний)	Гетьман (нахил до дідичности після Богдана)
Старша дружина і	Пани Рада	Генеральна Старшина
Старші Бояре	Князі і Пани	Полковники
Князі	Князі і Пани	Наказний Гетьман
Князь Підручний	Панцирні Бояре	Козаки
Дружина	Селяне (вільні)	Підсудьки
Селяне (вільні)	Кріпаки	Селяне (вільні)
Раби і Закупы	Міста вільні	Кріпаки
Міста вільні	З виборною самоуправою	Міста автономні з вибор- ною і затвердженою Гетьманом самоуправою

З наведеного опису ми бачимо, що влада голови держави ніколи не була абсолютистичною. Це є характерно для народів з хліборобського круга у протилежність номадському кругу де голова племені є абсолютистичний монарх і безконтрольний пан над всіма своїми підданими. І Князі і Гетьмани мали завжди коло себе вужчу раду, а в особливо важних випадках скликали і загальні Ради чи Віча, які можна порівняти з теперішніми скликаннями парламентів у Німеччині і в Італії, але ніяк не з парламентарною системою країн з демократичним устроєм.

Голова держави Князь був дідичним і як тільки створилася Козацька держава принцип дідичности спробували відродити, обравши за Гетьмана сина Богдана — Юрія.

Весь час помічаємо певну децентралізацію, яка в разі міцної центральної влади дуже полегчувала управління, але в разі ослаблення головної влади вела до сваволі на місцях і коли зникав мудрий і всім панований і побоюваний Князь чи Гетьман, — до міжусобиць між ріжними претендентами на голову держави.

Виразною ниткою на протязі цілої історії бачимо строге розме-

ження на касту «меча» і касту «плуга», яке в державі-отворчі періоди вело до дуже правильного розподілення прав і обов'язків: війсьничка каста зложена з дінатордійських елементів мала боронити край і поширювати його межі. Під її захистом продукуючи верстви зложені переважно з діпарських і медітеранських первнів могли спокійно творити матеріальні і духовні цінності. Розквіт і упадк держави залежали від того, чи ці дві касты — плуга і меча виконували свої обов'язки і чи були над усім Мудрі і Богомданні вожді, які розуміли свої обов'язки як перед одною так і перед другою кастою. Як тільки цей моральний порядок порушався, починався нестерпимий для свободи і праволу бивго українського народу гнет, протест на це, повстання, сваволя і руїна.

Рабство і пониженьня людської вартости не є в душі українського народу і навіть в часи князівські рабам і закупам не одмовлялося у їх людський гідности і наш вираз «вірний раб» різко протирічить московському «подлий раб». Звання селянина було завжди почесним і назва «гречкосі» не мала в собі нічого понижуючого, а швидче носила характер добродушної іронії

військового до цивільного. Лише в часи ворожого панування на Україні (Польського, Російського чи Московсько-большевицького) сеяли вграчали особисту свободу і ставали рабами панів або держави.

Міста були вільні і мали свою самоуправу. Нахил до корпорації був яскраво виявлений у цехах і певне що відродиться в нових корпоративних формах.

Ми бачимо наскільки чужими і протирічливими з нашими традиціями були демо-ліберальні, а пізніше демо-соціалістичні форми занесені до нас з зовні і то ворожими нам елементами: москалями і жидами. Спроби аплікувати ці цілком чужі нашому народу ідеї у

формі запровадження парламентаризму і соціалізації землі цілком скрахували і наші тодішні провідні верстви часів Центральної Ради цілком даремно дивувалися, що нарід не йшов за ними.

Слід дуже уважно ставитися до того, що є в душі того чи иншого народу, а не прикладати готові чужі системи, хоч би і добрі для других народів. Зв'язати минувшину з її традиціями з сучасним і черпати в минулім указівки для будучого є той шлях, який позбавить нас багатьох помилок у державно-творчій праці особливо у теперішні часи творення цілком нових державних форм і нового г-орядку в цілій Європі.

